

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

LOKALHISTORISK JOURNAL

11. årg. nr. 1 Marts 1982

SAMMENSLUTNINGEN AF LOKALHISTORISKE ARKIVER ★
SAMMENSLUTNINGEN AF LOKALHISTORISKE FORENINGER

LOKALHISTORISK JOURNAL

ISSN 0106-5351

Udgivet af

Sammenslutningen af lokalhistoriske
Arkiver og Sammenslutningen af
lokalhistoriske Foreninger

Redaktion:

Susanne Krogh Bender, Lokalhistorisk Arkiv,
Skt. Pedersvej 6, 2900 Hellerup,
tlf. (01) 62 11 99 (ansvh.)
Assistent: Eva Maar

I redaktionen:

Anders Friedrichsen
Georg A. Gregersen
Ole Warthoe-Hansen
Finn H. Lauridsen

Ekspedition og kasse:

Niels Juul Nielsen, Skelbyvej 42,
Skelby, 4160 Herlufmagle.
Giro 4 19 96 26
Tlf. (03) 75 01 94 efter kl. 20
(også ekspedition for SLA)

Bladet udkommer den 15. marts,
juni, september og 8. december.
Stof må være på redaktionen senest
1 måned før udsendelsen.
Pris pr. årgang 50 kr.
Klager over udeblevne numre bedes
rettet til postvæsenet
- for kuverterede eksemplarer
dog til ekspeditionen.

FORSIDEN:

P. C. Skovgård: Valdemars lårn ved Vordingborg
»Gåsetårnet«, et kendt og folkekært motiv. Akvarel
fra 1841, Kobberstiksamlingen. Gengivet i Histo-
risk Årbog fra Præstø amt, 1981.

Glumsø Bogtrykkeri. 4171 Glumsø

Nordisk stof i Lokalhistorisk Journal

Udover det almindelige stof i dette num-
mer af journalen - det 1. i 11. årgang - er der
samlet specielt stof om nordiske arkivfor-
hold. Göran Henriksen bringer rapport fra
den nordiske lokalarkivkonference 1981,
og redaktøren omtaler mødet mellem for-
skere og arkivfolk i december 1981. Des-
uden er der svensk anmeldelse af dansk
litteratur og omvendt. Udover dette spe-
cielt nordiske stof er der fremdraget mate-
riale, som kan have interesse i alle de nor-
diske lande, eftersom det drejer sig om ak-
tiviteter, der dyrkes i hele Norden; det gæl-
der f.eks. udgivelse af erindringer samt ini-
tiativer for bevaring af de folkelige bevæg-
selsarkiver.

Indhold:

Nordisk samarbejde.....	3
Rapport fra nordisk konferens om folkrørelsearkiv/lokalhistoriska arkiv... 4	4
Folkrørelsesforskning og folkrørelsesarkiver.....	11
De nye bøger.....	12, 28
Midtersiderne: De folkelige bevægelsers arkivalier indsamles nu i Vejle amt.....	16
Kronik: Nye veje for SLF.....	18
Personalia.....	20
Efterlysninger.....	22
Huskekalender.....	23
Sammenslutningen af lokalhistoriske arkiver.....	23
Sammenslutningen af lokalhistoriske foreninger.....	24
Lokalhistorisk afd.....	28
Nyt i noter.....	31

Nordisk samarbejde

Siden 1977, da der for første gang blev etableret kontakt mellem de lokalhistoriske arkiver i Danmark og folkrørelsesarkiverne i Sverige, har det nordiske samarbejde mellem de lokale arkiver stadigt udviklet sig.

I 1979 var arkivar Göran Henrikson fra Örebro på studierejse til danske arkiver, og i 1980 deltog to repræsentanter fra SLA for første gang i Folkrørelsesernas Arkivförbunds årsmøde på Biskops-Arnö. Det førte igen til svensk deltagelse i det danske årsmøde i Ebeltoft i august 1980.

Kontakterne er blevet yderligere udbygget på andre nordiske konferencer og seminarer, som f.eks. det nordiske fotohistoriske seminar i Moss i efteråret 1980 og den nordiske arkivkongres i Helsingfors i 1981.

I foråret 1981 blev der for første gang afholdt en fællesnordisk konference om lokale arkivspørgsmål - rapport herfra findes i dette nummer af Lokalhistorisk Journal. Det blev her besluttet at forsøge at afholde lignende konferencer også i fremtiden, og man arbejder på at få en sådan konference arrangeret i Danmark i slutningen af 1982.

Også i 1981 deltog 2 danske repræsentanter i FA's årsmøde på Biskops-Arnö; ved de danske årsmøder i Aalborg var der igen 2 svenske repræsentanter med og for første gang også 2 norske repræsentanter, nemlig lederen af sekretariatet for fotoregistring og lederen af det norske privatarkivinstitut.

Efteråret 1981 har været præget af tosidet kontakt og samarbejde. Der har således været orienteringsbesøg i Danmark fra den norske lokalarkivkommission. - I oktober var folk fra de nord- og østsjællandske lokalhistoriske arkiver på besøg til skånske arkiver, og arkivar Berith Carlson fra Karlstad var på studierejse til København i forbindelse med et foredrag om de svenske folkrørelsesarkiver.

Den mere lokale kontakt mellem arkiverne i den østlige del af Sjælland og i Skåne tænkes fortsat i første omgang ved et genvisit i foråret 1982 fra skånske arkiver.

Endelig var der inviteret en dansk repræsentant med til det møde mellem forskere og svenske folkrørelsesarkivarer, der blev holdt i Örebro i december.

Det er foreløbig hovedparten af de aktiviteter, der har fundet sted inden for det nordiske samarbejde om lokale arkivspørgsmål. Der er ikke tvivl om, at dette samarbejde i de nærmeste år vil blive udbygget - alene den store aktivitet i 1981 turde vise, at sagen er aktuel.

Derfor påtænkes det også fra tid til anden at lade mere stof af fællesnordisk interesse indgå i Lokalhistorisk Journal og få disse »nordiske numre« distribueret til interesserede i alle de nordiske lande. Herværende nummer er således det første nummer specielt med nordisk stof, der udsendes.

Susanne Krogh Bender

Vår dokumentation är en arsenal utan like

Rapport från en Nordisk konferens om folkrörelsearkiv/lokalhistoriska arkiv

Den 28. och 29. april 1981 ordnades på Föreningen Nordens Folkhögskola på Biskops-Arnö norr om Stockholm en nordisk konferens om folkrörelsearkivfrågor. Det var första gången som representanter för folkrörelse- och de lokalhistoriska arkiven i Sverige, Norge, Finland och Danmark träffades för att lära känna varandras arbetsområden och dryfta gemensamma problem.

Med början på de Nordiska Arkivdagarna 1977 i Oslo har under några år ett informellt samarbete ägt rum mellan några av arkiven i Folkrörelsernas Arkivförbund, (FA), i Sverige och Sammenslutningen av Lokalhistoriske Arkiver, (SLA), i Danmark.

1979 företog undertecknad med stöd af Fonden för Danskt-Svenskt vetenskapligt samarbete en studieresa till några danska lokalhistoriska arkiv och 1980 inbjöds två representanter för SLA til FA's årsmöte. Dit inbjöds även två repræsentanter för Arbetarrörelsens Arkiv i Oslo. Tillsammans med dessa nordiska kolleger diskuterades då ett fortsatt samarbete på nordisk basis i folkrörelsearkivfrågor. Man ansåg att det skulle vara värdefullt om en konferens kring dessa spörsmål kunde ordnas under sommaren 1980 inlämnades en ansökan från FA om medel för anordnandet av en sådan konferens till Nordisk Kulturfond.

Det bidrag som erhöles från Fonden samt en penninggåva att användas för nordiskt samarbete från FA's ordförande Thure Nilsson möjliggjorde genomförandet af konferensen.

Konferensen planerades till upplägning och innehåll av FA i nära samarbete med SLA. Ett begränsat antal personer från Norge, Danmark och Finland inbjöds att delta i konferensen. Då det i Norge och Finland tills vidare saknas riksorganisationer av FA's och SLA's typ förelåg vissa problem att få ett representativt deltagande från dessa bägge länders sida. Emellertid vågar man påstå att konferensen i stort samlade in ett ganska brett spektrum av erfarenheter och kunskaper kring de folkliga rörelsernas arkivverksamhet i de nordiska länderna.

Följande personer deltog:

Från Danmark:

Henning Bender, Lokalhistorisk Arkiv för Ålborgs Kommun, sekr. i SLA
Anders Friedrichsen, Lokalhistorisk Arkiv för Helsingør Kommune, v. ordf. i SLA
Jan Horskjær, Lokalhistorisk Arkiv for Silkeborgs Kommune, ordf. i SLA

Från Finland:

Simo Laaksovirta, Arbetarnas Bildningsförbund samt Arbetararkivet i Helsingfors
Matti Simola, Arbetararkivet i Helsingfors

Från Norge:

Harald Johannessen, Arbetarrörelsens Arkiv i Lillehammer
Elisabeth Koren, Norsk Privatarkivinstitutt i Oslo
Tore Pryser, Arbetarrörelsens Arkiv i Lillehammer

Hans Try, Statsarkivet i Kristiansand

Från Sverige:

Göran Henrikson, Folkrörelsernas Arkiv i Örebro län

Tore Johansson, Lantbrukarnas Riksförbund, kassör i FA
Thure Nilsson, Folkrörelsernas Arkiv i Linköping, v.ordf. i FA
Sven G. Söderholm, ordf. i FA
Karl Ivar Åsander, Folkrörelsearkivet i Västerbotten

Programmet för de två dagarna var ambitiöst. Avsikten var att efter en genomgång av arkivstrukturen i resp. land, redogöra för och diskutera arkivens arbete och erfarenheter från dokumentationsförmedlings- och kursverksamhet, d.v.s. att med undantag av ordnings- och förteckningsarbetet, söka täcka in arkivens hela verksamhetsfält. Detta var för ambitiöst. Ganske omgående visade det sig nödvändigt att göra vissa omdisponeringar och nedskärningar i programmet.

Konferensen fick således följande innehåll:

Första dagen ägnades helt och hållet åt arkivstrukturen i de nordiska länderna med tyngdpunkt på folkrörelsearkiven och deras rikssammanslutningar. Den andra dagen ägnades åt arkivinventeringar och kursverksamhet. Insamling av bilder och muntligt källmaterial under punkten dokumentationsverksamhet samt förmedlingsaktiviteterna vid arkiven fick utgå. Den andra dagen upptogs också af en diskussion om möjligheter och former för ett fortsatt nordiskt samarbete. I försättningen ska göras ett försök att i mycket sammanträngd form sammanfatta de två dagarnas informations- och meningsutbytet. Det är ingen lätt uppgift att på ett begränsat utrymme koncentrera 10 timmars effektiv information och diskussion, (konferensen bandades), och referatet kan givetvis inte göra konferensen, de olika ländernas presentationer och den livliga diskussionen någon rättvisa.

Nordens Folkhögskola, Biskops-Arnö, hvor konferencen fandt sted. Georg A. Gregersen fot. 1981.

Arkivstrukturen i de nordiska länderna

För att det skulle vara möjligt att sätta in folkrörelse- och de lokalhistoriska arkiven i ett övergripande arkivsammanhang presenterades inledningsvis varje lands arkivväsande. Här kunde man konstatera att den statliga arkivstrukturen är likartad i de fyra nordiska länderna med ett centralt riksarkiv i huvudstaden, som samtidigt är högsta arkivmyndighet, samt ett antal regionala arkiv, landsarkiv, ute i landet.

Danmark har fyra landsarkiv, Norge har sex samt ett s.k. statsarkivkontor i Tromsø. Finland har sju samt ett särskilt landsarkiv för Åland. Sverige har sju landsarkiv samt stadsarkiven i Malmö och Stockholm, som också fyller funktionen av landsarkiv inom sina verksamhetsområden.

Gemensamt för de nordiska länderna är också att den statliga arkivorganisationens ansvarsområde är de centralt, regionala och lokala *statliga* myndigheternas arkivvård. Primär- och sekundärkommunernas ställning i de resp. ländernas arkivverksamhet är också likartad, genom att den kommunala självstyrelsen har inneburit att kommunernas sätt att lösa sina arkivproblem är högst varierande. De statliga arkivmyndigheterna har i regel visavi kommunerna en rådgivande och på vissa håll, Norge och Finland, en inspekterande funktion.

De statliga arkivens verksamhet på den enskilda sektorn och där fr.a. föreningsarkivområdet, är det som är av störst intresse i det här sammanhanget. Det förefaller som om de statliga arkiven i de fyra länderna trots sin huvuduppgift att ansvara för de offentliga myndigheternas handlingar också intresserar sig för s.k. enskilda arkiv från den privata sektorn och enskilda personer. Detta dock i starkt varierad utsträckning. I Danmark finns en särskild avdelning på Riksarkivet för enskilda arkiv, men dess verksamhet och bestånd är relativt begränsade. De danska landsarkiven, med undantag av det i Söderjylland, har inter heller någon omfattande privatarkivverksamhet. I Sverige finns på Riksarkivet en särskild sektion och en rådgivande nämnd för enskilda arkiv. Den förra syftar bl.a. med att upprätta ett landsomfattande

register över enskilda arkiv och den senare fördelar främst statliga anslag till den enskilda arkivsektorn. Vidare finns på denna sektion en särskild konsulttjänst fr.a. för folkrörelsearkivfrågor. Beståndet av enskilda arkiv hos de statliga arkiven i Sverige är relativt stort.

På Riksarkivet i Norge finns ingen särskild avdelning för enskilda arkiv men såväl Riksarkivet som landsarkiven tar emot arkiv av den typen. Särskilt landsarkivet i Kristiansand har en markerad privatarkivprofil. I Norge finns ett annat självständigt statligt organ, Norsk Privatarkiv Institutt, NPI, som spelar en aktiv roll i kartläggning, uppspårning och registrering av arkiv. Det var svårt att få ett riktigt grepp på förhållandena i Finland, ingen särskild sektion för enskilda arkiv tycks finnas på Riksarkivet även om de statliga arkiven i Finland också de tar emot enskilda arkiv.

Ett gemensamt drag för de nordiska länderna, med ett visst undantag för Sverige och Norge, tycks vara att de statliga arkiven i mycket ringa utsträckning tar emot och förvalter folkrörelsernas och organisationernas arkiv. Hur dessas problem har lösts i de olika nordiska länderna var nästa punkt på dagordningen.

De folkliga rörelsernas arkiv och deras rikssammanslutningar

Ett gemensamt drag för de nordiska länderna är att arbetarrörelsen är den folkrörelse som först och mest konsekvent satsat på arkivfrågorna. Arbetarrörelsearkiv för riksorganisationerna har under lång tid varit i verksamhet i huvudstäderna. I fr.a. Sverige, men även i Norge, har de fått lokala efterföljare ute i landet.

Insikten i värdet av att dokumentera också de andra folkrörelsernas historia och verksamhet ledde i *Sverige* till bildandet av lokala och regionala folkrörelsearkiv. En stor del av dessa var från början arbetarrörelsearkiv som ombildades och breddade sin verksamhet. Detta är en utveckling som ägt rum under 1960- och 1970-talen. Under 1970-talet tillskapades också efter ett riksdagsbeslut om visst statligt stöd till regionala folkrörelsearkiv, ett mindre antal sådana. 8 svenska län har nu sådana arkiv.

Totalt finns i Sverige 60 folkrörelsearkiv. 17 av dem är arbetarrörelsearkiv.

1968 bildades en riksorganisation, Folkrörelsernas Arkivförbund. Det intressanta med den är att den inte endast är en arkivens sammanslutning utan att den också är till för arkivbildarna, folkrörelseorganisationerna. FA har 145 medlemmar. 54 är arkiv och 91 är organisationer, med få undantag är det fråga om riksorganisationer. Tyngdpunkten bland organisationsmedlemmarna ligger på fackförbunden inom arbetar- och tjänstemannarörelsen. Målsättningen för förbundet har varit att bedriva skolningsverksamhet bland medlemmarna, vilket sker fr.a. genom kurser och utarbetande av handböcker. En viss blygsam konsult- och publikationsverksamhet förekommer också. Arkivförbundets resurser är ganska begränsade. Staten ger varje år ett anslag på c:a 50.000 som går till FA's kursverksamhet. FA's verksamhet är väl förankrad bland arkivmedlemmarna, medan det visat sig svårare att alltid vinna gehör för arkivfrågor hos organisationerna.

Ett regionalt folkrörelsearkiv, det i Örebro presenterades i detta sammanhang. Det bildades 1969 och då först som ett arbetarrörelsearkiv. Verksamhetsområdet är ett svenskt län. Huvudman för verksamheten är en arkivförening där endast organisationer är medlemmar. Bland medlemmarna och beståndet dominerar c:a 60-65%, de tre s.k. klassiska folkrörelserna; arbetar- nykterhets- och frikyrkorörelserna. Kommunala handlingar, företagshandlingar, gårdshandlingar saknas liksom någon särskild foto- eller föremålssamling. Tre personer arbetar heltid. Finansiering äger rum med offentliga medel via stat, landstingskommun och den primärkommun där arkivet är beläget. Praktiskt taget inget idéellt arbete förekommer.

I Danmark ter sig bilden helt annorlunda. Här presenterades först Sammenslutningen av Lokalhistoriska Arkiver, som bildades redan 1949, med 8 medlemsarkiv. Medlemstillväxten blev under 1970-talet explosiv och SLA har 320 medlemmar varan drygt 300 är arkiv. Medlemsskap från fackliga eller andra folkrörelseorganisationer efter svensk modell förekommer inte. Danmark är således täckt av ett mycket

finmaskigt nät av lokalhistoriska arkiv. SLA är uppdelat i 14 länskretsar. 50% av arkiven drivs helt idéellt, 10% har anknytning till museer och 40% till bibliotek. SLA och dess länskretsar bedriver en omfattande kursverksamhet. Publikationsverksamheten är också ett viktigt led i arbetet. Ekonomin grundar sig på uttagandet av en ganska hög medlemsavgift samt vissa anslag från staten.

Det lokalhistoriska arkivet i Helsinges kommun presenterades. Det bildades 1974. Det är formellt knutet till Biblioteket men har egna stadgar och egen budget. Det styrs av ett arkivutskott som utsetts av kommunens kulturråd. I botten finns en arkivförening med individuellt medlemsskap. En arkivassistent arbetar 15 timmar i veckan. Arkivledaren arvoderas för 6 tim. i veckan. Den idéella arbetsinsatsen från arkivföreningens medlemmar är stor och motsvarar 40 tim. i veckan. Beståndet är rikhaltigt. Här finns äldre kommunala handlingar, gårdsarkiv, personarkiv, bedriftsarkiv och föreningsarkiv/folkrörelsearkiv. Det audiovisuella materialet är omfattande, fr.a. bildsamlingen. Även föremål finns i samlingarna.

I Finland åter är förhållandena annorlunda. Där finns inga lokala folkrörelse- eller lokalhistoriska arkiv efter de svenska och danska modellerna, och inte heller någon arkivsammanlutning på riksnivå. I stället finns ett mindre antal statsstödda centrala organisationsarkiv vilka dels arkiverar resp. organisationers centrala material, dels också organisationernas regionala och lokala materiel. Lokalt material kan också finnas på lokala museer och i kommunala arkiv. Någon kunskap om hur det förhåller sig här kunde inte presenteras.

1974 stiftades en privatarkivlag som innebär att staten finansierar 80% av löner, lokal- samt en del andra kostnader för 8 olika arkiv, vilka anses ha ett stort vetenskapligt värde. Sex av dessa är vad som på svenska skulle kallas folkrörelsearkiv. Dessa är: *Arbetararkivet*, som är det största och äldsta med 6 anställda och som samlar in den socialdemokratiska arbetarrörelsens handlingar, *Folkets arkiv* med 5 anställda som samlar in den folkdemokratiska och kommunistiska arbetarrörel-

sens handlingar. *Centerns och Landsbyg- dens arkiv* med 3 anställda, *Fackföre- ningsarkivet* med 2 anställda som samlar in fackföreningsrörelsen, *Borgerliga Arbets arkiv* med 2 anställda för fr.a. Samlingspar- tiets material samt slutligen *Svenska Cen- tralarkivet* med en anställd för Svenska Folkpartiets material.

Anmärkningsvärt i förhållande till de nordiska grannländerna där man har ett centralt arbetarrörelsearkiv är i Finland uppsplittringen på tre olika arkiv. Ett annat markant drag i de två förstnämnda arkiven är den stora satsningen på insamling av arbetarminnen. Ett problem som påtalades i det finska sammanhanget är att den mycket starka centraliseringen av organisa- tionsarkiven torde försvåra den lokalhisto- riska forskningen.

Liksom i Finland saknas i Norge en riks- sammanslutning av SLA's eller FA's karak- tär. Utöver Arbetarrörelsens Arkiv i Oslo, som vid sidan av det centrala materialet även har en del lokalt materiel finns 8 loka- la arbetarrörelsearkiv. Dessutom finns en rad olika lokalhistoriska samlingar knutna till museer och historielag, men det är säll- synt att de innehåller organisationsarkiv. När det gäller folkrörelse- och lokalhisto- riska arkiv i Norge finns ingen samlad bild. 1980 tillsattes en statlig kommitté att utre- da frågorna kring det lokala ickeoffentliga arkivmaterialet.

Norsk Privatarkiv Institut har delvis de funktioner som SLA och FA har. NPI förva- rar inte arkiv men sysslar bl.a. med viss konsult- och fortbildningsverksamhet.

Et intressant lokalhistoriskt projekt pre- senterades från Opland Fylke där man med utgångspunkt från Distriktshögsko- lan i Lillehammer och ett 1979 startat arbe- tarrörelsens arkiv försöker bygga upp en decentraliserad arkivverksamhet i fylket med anknytning till de fem museer som finns i Fylket. Ledningen av arkivverksam- heten som ska bli starkt forskningsinriktad skulle ligga på en tjänst vid den historiska sektionen på Högskolan. På de lokala de- påerna, museerna ska vapenfria värnplik- tiga och intresserade pensionärer engage- ras. Finansiering ska ske med offentliga medel via Högskolan och Fylket och sty- relsen kommer till största delen att bestå av myndighetsrepresentanter. Organisa-

toriskt blir inte anknytningen till folkrörel- serna stark men i insamlingsverksamheten kommer man att satsa på dem. Syftet är emellertid att samla in allt lokalhistoriskt ickeoffentligt primärmaterial utom bilder och foton.

Oplandsprojektets arkivstruktur ligger någonstans mitt emellan den extremt de- centralistiska danska modellen och den många gånger mer centraliserade sven- ska. Helt unikt hittills i nordiskt samman- hang tycks Distriktshögskolans aktiva och direkta deltagande i arkivarbetet vara. I den avsluttande debatten diskuterades bl.a. den punkten och det ifrågasattes om inte just detta kunde innebära att det aka- demiska forskningsintresset alltför mycket skulle komma att dominera verksamheten på bekostnad av andra intressen i lokal- samfundet.

Diskussionen kom i övrigt att domineras av jämförelser mellan den danska och svenska strukturens fördelar och problem. En viktig skillnad ligger i att folkrörelsear- kiven i regel samlar in och dokumenterar en *bestämd del* av lokalsamhällets verklig- het - de folkliga rörelsernas - medan de lokalhistoriska arkiven arbetar med en be- tydligt större del av lokalsamfundets käll- grupper. Visserligen har de danska arkiven i allt större utsträckning kommit att satsa på föreningsarkiven och visserligen sam- lar många svenska arkiv in också annat material än folkrörelsernas, men här finns en väsentlig olikhet. Fördelen med den de- centraliserade danska modellen, den loka- la anknytningen, det starka individuella engagemanget, tillgängligheten till mate- rialet i den lokale miljön påtalades, men även problemen i form av dåliga lokaler, bristande professionalisering, splittring av de samlade resurserna och på sikt en osäker ekonomi, framhövdes. Genom att medlemsskapet i de svenska arkiven inte bygger på historiskt intresserade individer utan på organisationer är inslaget av en- gagerat och ideellt arbete mindre i Sverige. Å andra sidan har den strukturen fördelen, och detta gäller även rikssammanslutning- en med dess starka organisationsinslag, att arkivskaparna själva, centralt och lo- kalt, kan påverkas till större medvetenhet i arkiv- och kontorsdriftsfrågor.

Arkivinventeringar

Olikheter i struktur og nivå på de folkliga rörelsernas arkivarbete i Norden är, som det framgick av redovisningar og diskussioner, relativt stora og arbetet sker till viss del under skilda förudsättningar, men innehållet i verksamheten, de faktiska problemen i det dagliga arbetet, är emellertid likartade, det visade de fortsatta överläggningarna.

Arkivinventeringar utförs systematiskt i Sverige og Danmark og i viss mån även i Norge. Också i *Finland* förekommer inventeringar i form av att de offentligtstödda arkiven via cirkulär og förfrågningar går ut till sina respektive huvudmäns organisationer regionalt og lokalt og be dem lämna uppgifter på vad som finns. Med få undantag förehamler inget fältarbete ute i landet ha gjorts av de centrala arkiven. Framgångarna med arkivenkäterna är inte alltid så stora og det är svårt för de centrala arkiven att få en heltäckande kunskap om läget og också att få in lokalt material utifrån landet.

I *Sverige* görs en stor del af inventeringarna av de regionala folkrörelsearkiven. Inventeringarna utförs av professionell personal som i regel utför såväl planering, fältarbete og rapportskrivning. Inventeringarna görs kommunvis og ambitionen är att dels kartlägga materialet, dels samla in det till arkivet. Den sistnämnda ambitionen uppfylls i varierande utsträckning. Det arkiv, Folkrörelsearkivet i Västerbotten, vars inventeringsverksamhet presenterades får in upp till 70% av de inventerade arkiven, vilket antagligen är en för hög andel för att vara representativt för de svenska arkiven.

Gemensamt för de regionala folkrörelsearkivens inventeringar är att de är mycket systematiska og detaljerade. Inventeringarna bekostas dels av arkivens egna medel, dels stöds de av Riksarkivet, vars nämnd för enskilda arkiv delar ut bidrag till inventeringar. Inventeringsbidrag utdelas även i viss utsträckning till andre än arkiv, ex. vis organisationer, som vil kartlägga sin rörelses handlingar. Inventeringsappa-

ter skall inlämnas till Riksarkivet som håller på att bygga upp ett landstäckande register över enskilda arkiv.

Inventeringarna av föreningsarkiv i *Danmark* sker helt og hållet i SLA's og dess regionala organisationers regi. Inventeringarna görs på amtsbasis i form av stora projekt. De lokalhistoriska arkiven, vars insamlingsverksamhet i regel inte är inriktade på vissa typer av arkiv, har här samlat sin aktivitet i tre inventeringskampanjer kring de folkliga rörelsernas arkiv. Den första ägde rum i Nordjyllands amt 1977 og var en pilotinvestering där bl.a. en registeringsblankett testades. Två andra inventeringar har därefter ägt rum efter den metod som visade sig framgångsrik i Nordjylland.

Man har haft en central professionell projektledning som planerat og samordnat. Fältarbetet har varit decentraliserat og utförts av de lokalhistoriskt intresserade människorna i lokalsamfundet. Sammanställningen av materialet har sedan gjorts av projektledningen. Finansieringen för dessa projekt har till stor del skett via statens forskningsråd og som beredskapsarbete. SLA's syfte är att på sikt bygga upp ett riksregister över föreningsarkiven. Hand i hand med dessa inventeringar har insamlingar, bildandet av lokalhistoriska arkiv i inventeringslänen samt förmedlings- og kursverksamhet ägt rum.

I *Norge* spelar det tidigare nämnda NPI en viktig roll i inventeringssammanhang. Institutet som är statligt men fritstående från Riksarkivet, tar inte självt emot arkiv utan kartlägger, registrerar og förmedlar arkiv till andra institutioner - statliga arkiv, museer, arbetarrörelsens arkiv m.fl. Verksamheten är rikstäckande. Under senare hälften av 1970-talet har verksamheten blivit mer projektorienterad samt inriktad på vissa typer av arkiv fr.a. folkrörelsearkiv. Så har särskilda kompanjer varit inriktade på kartläggning og säkerställande av kvinnoorganisationers arkiv, politiska partiers arkiv samt kampanjorganisationernas från EF-striden arkiv. I nära samarbete med den norska nykterhetsrörelsen startade våren 1981 en kampanj avseende denna rörelses arkiv såväl centralt som lokalt. Även lokalt sker visst inventeringsar-

bete i Norge. Några historielag har satsat på det liksom några distriktshögskolor och fylkeskulturnämnden.

Diskussion kring inventeringarna blev mycket intensiv. problem som togs upp var bl.a. för- och nackdelar med »expert«-inventeringar, ett problem vilket i sin tur ofta hänger samman med om inventeringarna utförs centralt eller decentralt. Här blev en genomsam ståndpunkt den, att oavsett om det är från ett »centrum« eller ute i »periferin« som inventeringen görs, så är det oerhört viktigt att engagera de berörda arkivbildarna. Inventeringarna bör ske med föreningarna.

Ett annat problem som dryftades var relationen mellan kartläggnings- och insamlingsambitionerna, som med begränsad tid och otillräckliga resurser kan komma i motsats till varandra. Vilket är viktigast, den planmässiga totala kartläggningen inriktad på ett långsiktigt insamlande, eller räddandet av vissa arkiv i dag till priset av en dålig kartläggning? Inga definitiva ställningstaganden kunde här göras. Vikten av upplysnings- och skolningsverksamhet i samband med inventeringarna ansågs av alla som en viktig uppgift och därmed gavs en naturlig övergång till

Kursverksamheten

De som flitigast ägnat sig åt kursverksamhet är danskarna. SLA har tillsatt en särskild kurskommitté. Dels avhålls årligen ett antal grundkurser i lokalhistorisk arkivteknik, under 1980 8 st, runt om i Danmark, dels ett antal specialkurser i olika ämnen, under 1980 7 st. Arrangörer är dels SLA dels länskretsarna. Deltagarna betalar kursavgift.

Också FA har engagerat sig starkt i utbildningsverksamhet. Den är koncentrerad till fyra dagar varje år i anslutning till organisationens årsmöte och är riktad dels till arkivmedlemmarna dels till organisationsmedlemmarna. Tidigare ingick alltid en grundkurs i arkivregistrering. Under senare år har FA sökt lyfta ut den till en varje år återkommande kurs, medan man i anslutning till årsmötet tar upp specialkurser. Kurserna finansieras av statsbidrag och deltagarna betalar ingen avgift. En arkivhandbok utgavs 1981.

I Norge ägnar sig fr.a. NPI åt upplysningsverksamhet i arkivfrågor. NPI administrerar inga egna kurser men ställer material och föreläsare till förfogande i samarbete med andra arrangörer. NPI har också givet ut en handbok för föreningsarkivari-er. Även någon distriktshögskola har i samband med lokalhistoriska aktiviteter givit sig in i eller planerar arkivkurser utnyttjande av den norska vuxenutbildningslagen.

I Finland är organisationsarkivens utbildningsverksamhet inte särskilt omfattande. LO's arkiv och Folkdemokraternas arkiv har haft arkivkurser för fackförbundens och de lokala arbetarorganisationernas arkivansvariga. Även Arbetararkivet har medverkat i av ABF ordnade kurser, som dock inte specifikt rört arkivfrågor. Behovet av utbildning för arkivansvariga fr.a. på den lokala nivån har man försökt tillfredsställa genom en handbok som var under utgivning.

Alla parter menade att kursverksamheten var mycket viktig och flera representanter ansåg att ett utbyte i fortsättningen av material, pedagogiska tekniker och erfarenheter från denna verksamhet var en given sak att samarbeta omkring.

Avslutning

Avslutningsvis diskuterades ett fortsatt samarbete. Man var överens om att konferensen hade varit information och givande och samtliga parter var angelägna om fortsatta nordiska kontakter. Konferensens tyngdpunkt kom av naturliga skäl, eftersom det här var första gången som folkrörelsearkivfolk i Norden träffades, att ligga på organisatoriska och strukturella presentationer och jämförelser. I fortsättningen bör samarbetet ligga på de innehållsmässiga frågorna, där likheterna är större än vad de organisatoriska skillnaderna antyder.

Et konkret förslag blev att ta upp et utbyte av informationer och erfarenheter från de olika länderne och försöksvis låta Lokalhistorisk Journal bli en kanal för et sådant utbyte.

Under den avslutande diskussionen höll SLA's ordförande Jan Horskjær et litet anförande. Vi låter hans profetiska och

manande ord avsluta den här rapporten:

»Konferensen här har afslöjat att även om vi, i Sverige och Danmark, har haft relativt lätt att bygga upp våra organisationer, så har vi alltså i hög grad tvivel och anfäktelser vad angår målet för vårt arbete.

Jag vill gärna säga att det som vi i verkligheten är i färd med, och det som kanske ger vårt arbete ett annat perspektiv än problemens perspektiv, det är, att jag tror, att de som arbetar med att förvalta de folkliga rörelsernas källmaterial i verkligheten, både nationellt men också i Skandinavisk sammanhang formulerar en ny kulturpolitik. Jag tror att det arbete vi gör räcker långt vidare än att bara ta till vara på en specifik, avgränsad källgrupp till en del av våra nationers historis.

Jag tror att vi kan säga att vi i verkligheten står på skuldrorna på dem som skapat våra samfund. Den dokumentation som vi besitter i våra samlingar runt om i Skandinavien är i verkligheten en arsenal utan like. Det samfundssystem, de sociala, eko-

nomiska och politiska sammenhangen vi existerar i baserar sig fundamentalt på de folkliga rörelser som har skapat dem.

De folkliga rörelserna har intet skapat en kulturpolitik, ty de hade andra problem att kämpa med. Jeg tror att om vi ser vårt arbete i ett lite vidare perspektiv, så är det kanske vi som sitter på arvet från de folkliga rörelserna, som är i stånd till att, trots nedgångstider och kunjunkturonsvängning, formulera en ny kulturpolitisk syn, som baserar sig på de principer som bar de folkliga rörelserna. Och där tror jeg att vi kanske kommer till en punkt, där ingen av oss nationellt självt mäktar att klara det och där vi i en skandinavisk dialog, med de stora gemensamma drag, med de många gemensamma intressen, med den gemensamma historia vi har, kommer at vare i stånd til at utforma en kulturpolitik, som kanskje på sitt sätt kan frigöra sig från de tendenser som har funnits att fjärma de skandinaviska länderna från varandra politisk og økonomisk«.

Göran Henrikson

Följande PM, framlades vid konferensen och kan beställas från Folkrörelsernas Arkiv, Fabriksgatan 19 A, 702 23 Örebro, Sverige.

A. Friedrichsen	En primärkommunes lokalhistoriske arkiv	3 s
H. Huhtanen	Insamling av muntligt källmaterial	5 s
T. Johansson	Arkivväsendet i Sverige	5 s
E. Koren	Om insamling av foreningsarkiv i Norge	3 s
S. Laaksovirta	Utåriktad verksamhet visavi forskningen	4 s
M. Simola	Arbetsarkivet	2 s
S. Söderholm	Folkrörelsearkiven och Folkrörelsernas Arkivförbund	2 s

Folkrörelsesforskning og folkrörelsesarkiver

Seminar i Örebro

Den 10. december mödtes dels arkivfolk, dels forskere til et »mini-seminar« i de nyindrettede arkivlokaler på Folkrörelsernas arkiv i Örebro län. (Arkivlokalerna findes praktisk nok i samme bygning som biblioteket og amtets central for AV-midler).

Emnet var folkrörelsesforskningen og folkrörelsesarkiverne. Alene det, at man lokalt kan arrangere noget sådant, viser, at man i Sverige er kommet et stykke længere

med forskningen i de folkelige bevægelser end i Danmark, hvor disciplinen absolut stadig er i sin vorden, og hvor man for tiden først og fremmest koncentrerer sig om indsamlingen. Fra svensk universitetsside er man for længst blevet opmærksom på det betydelige emne, de folkelige bevægelser udgør, og man iværksatte allerede i 1965 et forskningsprojekt støttet af det humanistiske forskningsråd og ledet af

nuværende rigsarkivar Sv. Lundkvist og professor Carl Göran Andræ.

Til seminaret var inviteret 3 yngre folkrørelsesforskere (2 historikere og 1 etnolog) til at fortælle om deres arbejde, og for at de og arkivarerne indbyrdes kunne redegøre for problemerne, som de ser ud fra de to sider af de folkelige bevægelers arkiver: de grad tager vare på materialet og benytterne (eller i hvert fald én kategori af dem).

Torkel Jansson redegjorde for generelle linier i folkrørelsesforskningen og specielt for sin undersøgelse af den lokale afholdsbevægelse. *Lars Björlin* orienterede om historieforskningen inden for og om arbejderbevægelsen. Etnologen *Mats Hellspång* gjorde rede for etnologernes undersøgelser af de folkelige bevægelser. Han fremhævede bl.a., at etnologerne i Sverige går videre end til at beskæftige sig med de tre store »klassiske« folkelige bevægelser - frikirkerne, afholdsbevægelsen og arbejderbevægelsen - man tager i høj grad foreningstyper op som idrætsforeninger, hembygdforeninger og miljøbevægelsen, typer, han fandt mere relevante i dagens samfund.

Diskussionerne i tilknytning til de 3 foredrag berørte mange forskellige emner, som f.eks.: interview-teknik, bevaring og klausivering af båndoptagelser, tesen om foreningslivet som »opdrager« til demokrati, arkivfolks muligheder for at være up-to-date med den nyeste forskning som inspiration til indsamlingsarbejdet, forskernes evt. muligheder for at bistå arkivarerne med idéer om bevaring - eller kassation - af bestemte typer kildemateriale. Mange af disse spørgsmål kendes også fra dansk arkivdebat.

For en dansk observatør var det lærerigt at deltage i dette seminar; erfaringerne var, at mange af de svenske problemer er helt lig de danske, men også, at man i Sverige er kommet længere med hensyn til at benytte foreningsarkivene i forsknings-sammenhæng, end i Danmark. Forhåbentlig vil de foreningsarkiver, der i disse år indsamles og registreres, kunne danne baggrund for, at man i højere grad får sat gang i studiet af de folkelige bevægelser - ældre som nyere i - i Danmark.

Susanne Krogh Bender

De nye bøger

NÅGRA SYNSPUNKTER PÅ »BILLEDER - HVAD MED DEM?»

I samband med det nordiska fotosymposiet i Norge i oktober 1980 presenterades två värdefulla publikationer med anknytning till bildarkiveringsområdet. Det var den danska »Billeder - hvad med dem?» och »Veiledning i innsamling, registrering och arkivering av eldre fotografier» utgiven av det norska »Sekretariatet for fotoregistrering». Den danska skriften har karaktären av praktisk handledning i bildhantering medan den norska lägger tyngnpunkten vid skisserandet av en landsomfattande plan för att tillvarata bildmaterial. Någon motsvarighet till de bildinsamlingskampanjer som genomförts i snart sagt varje amt i Danmark har vi dessvärre inte haft, varken i Norge eller Sverige. I Danmark har alltså insamlingsarbetet kommit i första hand och på många håll i de lokalhistoriska arkiven ligger nu avsevärda mängder bildmateriel som behöver registreras för att komma till användning i »formidlingen».

Som avslutning på bildinsamlingskampanjen i Storköbenhavn anordnades fyra fotoregistreringsseminarier under hösten 1979. »Billeder - hvad med dem?» är slutrapporten från seminarierna. Inledningsvis presenteras syftet med seminarierna och rapporten och en bra samlad introduktion/sammanfattning till de fyra seminariegruppernas delrapporter ges. Därefter redovisas i redigerad form resultatet av de fyra arbetsgruppernas arbete.

Det övergripande syftet med seminarierna och rapporten har varit att få fram ett gemensamt registreringsystem med gemensamma huvudprinciper. På samma sätt som Sammenslutningen av Lokalhistoriske arkiver (SLA) har arbetat för landstäckande registreringsprinciper för arkivalier, lika viktigt är det att fotoregistreringen blir enhetlig vid de många lokalhistoriska arkiven.

»Billeder - hvad med dem?» inbjuder till läsning och användning genom sin trevliga layout-mässiga utformning och ett utomordentligt fint bildmateriel som exemplifierar tankegångarna i texten. Förslagen till registreringsrutiner illustreras med exempel på registreringsblanketter, utförligt kommenterade. Ideerna är värdefulla även om redaktionen påpekar att alla rutiner inte är praktiskt prövade. Rapporten kan ses som en idekatalog över arbetsmetoder vid bildhantering och diskussioner om problemställningar som journalisering, klassificeringssystem, hänvisningssystem, registreringsystematik, fysisk

förvaring, selektion, förhållandet negativ/positiv/dias, förhållandet bilder, arkivalier, trycksaker och föremål (genstande) samt anpassningen av lokala registreringsystem till ett landstäckande system redovisas.

Rapporten »Billeder - hvad med dem?» är en föregångare i strävandena att ge de danska lokalhistoriska arkiven ett likartet registrerings-system. Även för oss i de nordiska grannländerna är detta en välkommen publikation. I de svenska folkrörelsearkiven har vi stora mängder bildmateriel men saknar etnethliga principer för registrering. Den arbetsgrupp inom Folkrörelsernas Arkivförbund som för närvarande utarbetar ett landstäckande bildregistreringsystem för folkrörelsearkiven och riksorganisationerna kan få en hel del värdefulla tips ur den danska handledningen.

Berith Carlson

BEVARA DIN HISTORIA.

Handbok för föreningsfolk

Udg. af Folkrörelsernas Arkivförbund og Kommundepartementet 1981. 176 s., ill. Pris 40 Sv.kr. Eksp.: FA's Sekretariat, c/o Arbejdtarrörelsens arkiv og bibliotek, Box 1124, S - 111 81 Stockholm.

I 1972 udgav Folkrörelsernas Arkivförbund (FA) »Handbok för föreningsarkivarier». Da behovet for en ny revideret udgave begyndte at vise sig, var man også fra anden side, nemlig i Kommundepartementet, begyndt at overveje et informationskrift om arkivspørgsmål til foreningerne. Bogen er således et fællesprodukt fra de 2 organer, først og fremmest henvendt til organisationerne, foreningerne, der jo i Sverige i højere grad end i Danmark har oprettet eller står bag egentlige arkivinstitutioner. Bogen henvender sig altså ikke decideret til faguddannede arkivarer.

Det bør nævnes, at man også i Norge bestræber sig for at gøre folk i selve organisationerne »arkivbevidste» gennem den lille vejledning i indsamling, ordning og registrering af foreningsarkiver, der i 1980 udsendtes fra det norske privatarkiv institut.

Den svenske håndbog er langt mere omfattende end den nævnte norske og mere pretentiøst anlagt. Udover de egentlige arkivfaglige discipliner i snæver forstand, som indsamling, registrering (sv.: inventering), kassation (sv.: gallring) og materiel arkivpleje bliver emner, der ikke angår »egentlige arkivalier» (papirarkivalier) behandlet: Det gælder således de nye informationsbærere og materialer som EDB (sv.: ADB) og mikrofilm. Men også båndoptagerteknik fotografering og fotoopbevaring tages med. Desuden er der afsnit om katalogisering af bøger

og tidsskrifter og om arkivernes (d.v.s. arkivinstitutionernes) ydadvendte virksomhed. I det sidstnævnte afsnit nævnes: Udstilling, omvisninger, assistance til forskere og kontakt til massemedierne, men derimod ikke arkivinstitutionernes formidling gennem publikationer. Foreningshistorie regner man med, at foreningerne selv skriver - og der er også en vejledning heri i håndbogen.

Af nyttige oplysninger må der peges på afsnittet »Liten arkivordbok» og litteraturfortegnelsen, der medtager arkivfaglig litteratur, men ikke litteratur om folkrørelserne som sådan; det vil heller ikke på dette sted være det mest oplagte.

»Bevara din Historia» har en række forfattere, først og fremmest arkivarer med historisk uddannelse eller med lang erfaring ved de større folkrørelsesarkiver; flere af forfatterne er ikke overraskende medlemmer i FA's styrelse.

Da der ikke findes en tilsvarende up-to-date håndbog i Danmark (kun SLA's registreringsvejledning henvendt på arkivernes egne folk er ny), vil man sikkert også mange steder uden for Sverige kunne have glæde af de gode råd og tips. »Bevara din historia» indeholder. Muligvis kunne det være nyttigt at have også en dansk arkivhåndbog henvendt til folk i foreningerne eller på private institutioner o.lign., så at arkivmaterialet bliver varetaget på forsvarlig vis, inden det afleveres til arkivinstitutionerne. Indtil da må vi i Danmark »hugge» fra denne håndbog og fra den norske registreringsvejledning, jeg omtalte i starten, når vi skal gøre foreninger og institutioner opmærksomme på arkivproblemer.

ERINDRINGER

ARBEJDERLIV. 8 arbejdere fortæller

Red.: J. Burchardt og Poul V. Nielsen. Forlaget SOC. 1981. 144 s., ill. Pris: 27 kr.

VI LÆRTE AT ARBEJDE. Arbejderklassens lokalhistorie

Red.: J. Burchardt. Forlaget SOC 1981. 128 s., ill. Pris 72 kr.

Willy Christiansen:

MIN BARNDOM OG LÆRETID SOM SMED

Forlaget SOC 1981. 72 s., ill. Pris: 27 kr.

Adr.: Forlaget SOC, Holsteingade 8, 2100 København Ø.

Alle tre bøger er arbejdererindringer, resultater af indsamlingen af arbejdererindringer i Køge (omtalt i L.J. nr. 2, 1981) og udsendt af Forlaget SOC i serien »Arbejdererindringer» som hhv. bind 1, 2 og 3.

Alle tre bind er særdeles nydeligt udstyret, med god billedgengivelse.

De tre bind er fremkommet på forskellig måde. Bind 1 bygger dels på båndinterviews, dels på skrevne erindringer suppleret med båndopta-

gelser; hver enkelt arbejders erindringer gengives for sig. I de sidste tilfælde kan man ikke se, hvad der er båndoptagelser, og hvad der er skrevne erindringer.

I bind 3, Willy Christiansens erindringer, er der tale om een mands egne nedskrevne memoirer.

Bind 2, der bygger på bidrag fra ikke mindre end 23 arbejdere, er mere redigeret, idet den er delt op i saglige afsnit f.eks. »Barn«, »Fritid og politik«, hvor emnet belyses med citater fra interviews (hovedsageligt), hvor beretteren fremtræder anonymt. Fremgangsmåden kan diskuteres, da læseren jo ikke har mulighed for at bedømme, hvordan udvalget fra de nedskrevne båndinterviews er foretaget. At beretterne er anonyme, skyldes, at en del af dem betingede sig det for at deres bidrag måtte bringes - og det er klart, at klausuler af den art *altid* skal respekteres. Rent redigeringsmæssigt vil jeg dog personligt foretrække formen i bind 1 - erindring for erindring; der er e.m.m. mere ærligt over for selve kilden.

Det er prisværdigt, at der gøres så meget for indsamlingen og udgivelsen af erindringer. Den mest rimelige form for udgivelsen (især når det drejer sig om båndoptagelser) er næppe fundet endnu, og det er et emne, der er værd at diskutere.

AMAGERBØRN ÅR 1900 FORTÆLLER

Udg. af Lokalhistorisk Samling, Tårnby Kommunebiblioteker 1981. 115 s., ill.

Dette bind erindringer er ikke, som så mange andre, der udsendes i disse tider, specielt koncentreret om arbejdere - et begreb, der også kan være svært at definere. Her drejer det sig om ældre, der alle er født omkring århundredskiftet og har levet som børn på Amager, fortrinsvis i byerne Tårnby og Kastrup.

Erindringerne, der alle er nedskrevet af bidragerne selv, blev indsamlet i 1979 og er et udvalg på 7 af de i alt 45, der indkom til Tårnby lokalhistoriske samling dette år. Et enkelt af bidragene stammer dog fra Christianshavn, nemlig kordegn ved Vor Frelsers Kirke Alfred Kjerumgaard's beretning om barndom og ungdom 1908-1916; den adskiller sig derfor også naturligt nok lidt i miljøtegningen fra de øvrige. Et enkelt morsomt træk vil jeg fremdrage netop fra dette bidrag: at det dengang var skik nytårsnat at lave brand i gaderne ved at brænde gamle sofaer, madrasser og juletræer. Skikken eksisterer i bedste velgående den dag i dag!

Bogens er rigt illustreret med billeder på alle venstresider. Billedudvalget er godt, og supplerer på den mest udmærkede måde teksternes beretninger om, hvordan der var på Amager i begyndelsen af århundredet.

Eggert Petersen og Poul Thestrup: KORT VEJLEDNING I MATERIEL ARKIVPLEJE FOR LOKALHISTORISKE ARKIVER

2. udgave. Arkivserien nr. 13, 1980, udgivet af Landsarkivet for Fyn.

Denne bog er pligtlæsning for ethvert lokalhistorisk arkiv. Men dermed være ikke sagt, at den skal bruges efter sine intentioner.

De indledende afsnit om det forebyggende arbejde (1.1-3.3) er af interesse for alle. I denne del af bogen burde der desuden have stået, at man skal undgå at bruge skrivemaskiner med carbon-farvebånd (éngangsfarvebånd) til sager, der skal arkiveres; at det papir, man normalt bruger i fotokopimaskiner, indeholder for megen syre til at være arkivegnet, og at fotokopiers holdbarhed i det hele taget endnu er et uafklaret problem. Foruden arkivværkerne burde også have været omtalt det syrefri, brune fidelepapir, der bruges til læg (leveres fra Fængselsvæsenet), det hvide Davacron-limpapir (klæber når det fugtes), som er godt til pakkeskilte (leveres f.eks. fra Borch Papir) og Museums-tjenestens syrefri konvolutter til fotografier og negativer. At man skal holde sig fra plastic-chateques og metalclips, burde måske også have været nævnt, og det havde været rart med nogle bemærkninger om indretning af arkivlokaler.

Som egentlig konserveringsvejledning kan bogens afsnit om de fysiske og kemiske processer muligvis have interesse for de større arkiver; men for de mindre arkiver skyder disse afsnit over målet. Der er ikke den nødvendige kunnen tilstede til at udføre disse processer, og de kræfter, der er til rådighed, skal bruges til indsamling af originalt kildemateriale og tilgængeliggørelse af det (udgivelse af registraturer). Her må konservering af arkivalier overlades til uddannede konservatorer, andetsteds.

Den store værdi af denne bog ligger derfor snarere i, at den viser et udbredt og påtrængende behov, som må imødekommes nu. Den er endnu et skub til sagen om oprettelse af lokale konserveringsanstalter, gerne i amtssligt regi, hvor små museer og arkiver kan få løst de bevaringsproblemer, som overstiger deres egne kræfter.

Jeppe Tønsberg

H. C. Hansen og Steen Rosendahl: LITTERATUR OM SYDSJÆLLAND. EN BIBLIOGRAFI DÆKKENDE VORDINGBORG, PRÆSTØ OG LANGEBÆK KOMMUNER 1600-1976

Udgivet af Danmarks Biblioteksskole 1978.

Der synes generelt at være tale om solid og velgennearbejdet lokalbibliografi med ret høj brugsværdi. Bibliografien er udarbejdet som hovedopgave til Danmarks Biblioteksskole.

Desværre er der dog enkelte væsentlige mangler, som en opmærksom vejleder burde have kunnet påpege allerede under udarbejdelsen: Indledningen synes at være skrevet udelukkende for bibliotekarer (udpræget fagsprog). Redegørelsen for den geografiske afgrænsning ville have været lettere at forstå, hvis der havde været en kortskitse. Vejvisere og kommunale budgetter/regnskaber hører til de allervigtigste lokalhistoriske kilder, og deres bevidste udeladelse af bibliografien er intet mindre end tåbelig. Det er beklageligt, men forståeligt, at personalhistorie er udeladt, og det er glædeligt, at lokalt inspireret skønlitteratur er medtaget som »et godt supplement« til faglitteraturen.

Hvad så med Gøngehøvdingen? Denne autentiske person er jo ikke til at komme uden om, når det gælder Sydsjælland... - De personalhistoriske artikler er behændigt anbragt under »Svenskekrigene« og kommer således med i bibliografien alligevel. Til gengæld optræder Carit Etlars velkendte roman kun i form af Lademans udgave fra 1973. Her skulle som minimum have været nævnt førsteudgaven fra 1853 med dens mange kulturhistorisk værdifulde (omend rekonstruerede) beskrivelser, som er udeladt i alle senere udgaver, og »jubeludgaven« med Poul Steffensens tegninger i det store format. Og hvorfor er fortsættelsen »Dronningens Vagtmester« overhovedet ikke nævnt? Øv!

De principielle overvejelser side X-XI er lokalhistorien ivedkommende, men tankevækkende. Det er muligt, at man kan få en god eksamen fra Biblioteksskolen med en bibliografi bestående af en udførlig indledning, der tager højde for alt, efterfulgt af forfatterantallet x 300 fiktive titler; men det må dog være af større personlig værdi (og burde også være det karaktermæssigt) at have frembragt et brugbart arbejdsredskab som det foreliggende. Ikke for skolen, men for livet - ikke sandt?

Jeppe Tønsberg

ger ville være af stor interesse for den Danmarks- og lokalhistoriske forskning. Var det en idé for referencebibliotekarerne til deres næste publikation?

Jeppe Tønsberg

Rosa Engholm Petersen:

DET HVIDE GULD

Red. og ill. af Claus Gress. Saksøbing.

Tryk-Centralen 1981. 67 s.

Da 1. verdenskrig brød ud i 1914, strandede ca. 4.000 polakker i Danmark; de fleste af dem var i sin tid flygtet fra deres hjemland for at få (sæson)-arbejde i det danske landbrug, især i de roedyrkende egne af landet.

Foreliggende lille bog fortæller om det lollandske sukker (det hvide guld) og de indkaldte fremmedarbejdere, både svenske og polske. Rosa Engholm Petersen beretter ud fra egne erfaringer om livet i en sukkerroemark fra ca. 1914 og frem til mekaniseringen, der efterhånden langsomt skred frem og ligeså langsomt forbedrede roearbejdernes levevilkår. Bogen er på én gang en selvbiografi og et stykke lokalhistorie. Forfatteren fortæller i et ligefremt sprog, og da kapitlerne har en meget passende længde, egner bogen sig glimrende til at læse op af. Der er ikke så lidt at hente af stof for etnologer, idet der er detaljerede beskrivelser af arbejdsprocesser (fx børnearbejde). Fine stregtegninger af Claus Gress. (se nedenfor).

Hjejl Resen Steenstrup

(fortsættes s. 28)

Kirsten Sparvath:

MIKROFILMEDE AVISER I FOLKEBIBLIOTEKERNE

Udgivet af referencebibliotekarenes faggruppe.

En nyttig katalog for biblioteker og lokalhistoriske arkiver, der skal formidle lån, men næppe af interesse for disse institutioners brugere. Her må man snarere pege på Helge Tønnesens »Topografisk, kronologisk fortegnelse over danske, færøske og grønlandske aviser 1648-1977« fra Minerva Mikrofilm.

Fra Danmarks Lærerhøjskole har man for nylig spurgt de lokalhistoriske arkiver om, hvilke lokale aviser der findes udarbejdet registre til - og hvor. En oversigt over sådanne oplysning-

De folkelige bevægelers arkivalier indsamles nu i Vejle amt

Den 1. november 1981 startede de lokalhistoriske arkiver i Vejle amt den fjerde indsamlingskampagne af de folkelige bevægelers arkivalier.

Det økonomiske grundlag for indsamlingen i Vejle amt er i lighed med indsamlingen i Storstrøms Amt sikret gennem tilskud fra Statens humanistiske Forskningsråd med 190.000 kr., fra Vejle Amtskommune 106.000 kr., og fra Vejle kommune i form af en kontorassistent gennem hele indsamlingsperioden. Fra midt i februar 1982 er cand. mag. Nete With-Fogstrup tilføjede ansat ved projektet takket være økonomisk bistand fra Vejle kommune. Som daglig leder af indsamlingen er cand. phil. Asbjørn Hellum ansat pr. 1. november 1981. Indsamlingen koordineres fra indsamlingssekretariatet, der er indrettet på

Vejle El-værk, Flegborg 8A, 7100 Vejle, telefon (05) 82 11 92. På sekretariatet, der ligger ved siden af Vejle kulturhistoriske Museum og Vejle Byhistorisk Arkiv, træffes foruden Asbjørn og Nete også kontorassistent Tove Nielsen.

Indsamlingen i Vejle amt følger stort set de retningslinier, der blev fulgt ved indsamlingen i Storstrøms amt, og vi forsøger at drage nytte af de erfaringer, der er indvundet ved de tidligere indsamlinger i Nordjyllands Amt, Fyns amt og Storstrøms Amt, hvis deltagende alle beredvilligt har videregivet deres erfaringer. Udgangspunktet for denne kampagne i Vejle Amt må i forhold til de tidligere siges at være gunstigt, da der allerede ved dens start var etableret mindst et arkiv i samtlige af amtets kommuner, og det ser ud til, at samarbejdet mellem arkiverne i de kommuner, der har flere arkiver, kommer til at fungere uden gnidninger.

Perioden fra 1. november til 1. december 1981 blev brugt til modelafprøvning i Vejle Kommune, hvor der ved hjælp af opsamlingen af allerede indsamlede foreningsarkiver, udskrivning af søgelistesamt registrering af nye arkiver blev opbygget et søge- og registreringssystem til den fortsatte indsamling.

Systemets opbygning kan kort beskrives som et trestrengt system, hvor den første streng er et kartotekskortsystem, hvor alle foreninger, der findes placeres topografisk og emnemæssigt. Kortene over de enkelte foreninger rummer oplysninger som stiftelsesår, evt. nedlæggelsesår, formænd og andre vigtige oplysninger. Ud fra dette system skrives søgelistesamt sendes til de enkelte arkiver.

Den anden streng i systemet er et ringbindssystem, hvor de indsendte registreringsblade løbende samles efter fore-

ningstype. Det sidste led i søge- og registreringsystemet er ligeledes et ringbindssystem, hvor foreningerne samles topografisk. De sidste to led vil ved afslutningen af indsamlingen svare til den trykte registratur, der skal udgives.

Opbygningen af det omfattende søge- og registreringsystem giver bl.a. de fordele, at vi løbende har mulighed for at vurdere, i hvor stor udstrækning vi har fundet frem til de nuværende og tidligere foreninger. Samtidig fortæller det os, om de registrerede foreninger både typemæssigt og topografisk svarer til foreningsstrukturen i Vejle Amt, så vi i tide for eksempel kan sætte ekstra ind på at finde foreningsarkiver fra de typer, der er vanskelige at få fat i.

Ud over den øjeblikkelige anvendelse af kartotekssystemet, vil det også i det fortsatte arbejde med at indsamle foreningsarkiver være et godt hjælpemiddel.

De områder, hvor det på nuværende tidspunkt ser ud til, at arkiverne har de største problemer, er centreret om arkiveringssystemerne og registreringen samt arbejdskraftmangel. Problemerne med hensyn til arkivsystemerne og registreringen søges løst i fællesskab mellem sekretariatet og arkiverne på de berørte arkiver. Arbejdskraftproblemerne løses ved at opbygge en struktur med sognerepræsentanter. Arkiverne kontakter centrale personer i de endnu ikke repræsenterede sogne og får derved en større kontaktflade i kommunerne, og ikke mindst må vi håbe, at denne struktur kan bibeholdes efter kampagnen, så det fortsatte arbejde i arkiverne bliver styrket. Arbejdskraftproblemet søges ved siden af opbygningen af den styrkede struktur formindsket ved, at mange arkiver søger deres respektive kommuner om hjælp i form af langtidsledige.

De kommunale myndigheder, har overalt set meget positivt på projektet og ønskerne om at få tildelt langtidsledige til de enkelte arkiver. Enkelte kommuner har dog sagt fra, når det har drejet sig om støtte i form af kontante midler. Alt i alt må vi sige, at den modtagelse, vi har fået hos de kommunale myndigheder, har været mere positiv, end vi på forhånd har kunnet forvente.

Den 3. december blev der afholdt et fællesmøde for alle arkiverne i Vejle Amt, hvor tidsrammen og arbejdsdelingen under indsamlingen blev diskuteret og fastlagt. Alle arkiverne gav tilsagn om at gå aktivt ind i indsamlingen. At det ikke var tomme løfter ses af, at indsendelsen af registreringsskemaer nu er i fuld gang. Foruden fællesmødet er der blevet afholdt møder på de enkelte arkiver, hvor strategien for indsamlingen er blevet fastlagt.

Når dette nummer af lokalhistorisk Journal udkommer, vil der være afholdt ca. 10 offentlige møder samt et tilsvarende antal møder med de kommunale myndigheder, som bl.a. står som indbydere til de offentlige møder.

Pressen har forholdt sig positivt til indsamningskampagnen og har i rimelig grad bragt pressemeddelelser og artikler. Dette har bl.a. ført til, at foreninger selv har henvendt sig med deres arkiver for at levere disse.

Til sidst kan vi oplyse, at antallet af foreninger, der er fundet og løbende bliver udsendt til arkiverne som søgelister, har passeret de 5.000 foreninger, samt at man mange steder er godt igang med at udarbejde lokale foldere, der udsendes til foreningerne.

*Ulla Qvortrup - De lokalhistoriske arkiver i Vejle amt
Asbjørn Hellum, daglig leder*

Nye veje for SLF

Som lokalhistorieinteresseret, men stående udenfor det egentlige lokalhistoriske apparat i form af foreninger og arkiver, har jeg i flere forbindelser haft lejlighed til at få et indblik i SLF's arbejde, sidst ved det seminar SLF afholdt i Odense i 1981. Nogle af de følgende tanker er netop inspireret af debatten på dette udmærkede seminar. Da jeg som de fleste andre lokalhistorikere er interesseret i en stærk og uundværlig Sammenslutning, skal det følgende ses som en konstruktiv kritik, der forhåbentlig vil føre til overvejelser over SLF's fremtidige udvikling og styrkelse.

For mig at se er der tre områder, hvor man kan pege på nye muligheder, nemlig ved en decentralisering, ved øget kursusvirksomhed og ved en udbygning af lokalhistorisk institut.

Decentralisering

I øjeblikket er der ca. 80 foreninger tilsluttet SLF, men man regner med, at der ervedover eksisterer over 100 foreninger, som altså ikke er med. Og det kan ikke være kontingentet, der virker afskrækkende. Det udgør 4% af en lokalhistorisk forenings kontingentmasse, dog minimum 65 øre pr. medlem. Hvad kan der så gøres for at få organisationsprocenten op på bare 90%? Først og fremmest må SLF sørge for at gøre sig selv uundværlig. Det vil sige udgøre et sådant organ, og det vil være en selvklar sag for hver enkelt forening, at den bør være medlem. At det åbenbart ikke er sådan i øjeblikket, kan måske skyldes, at SLF's ledelse i for høj grad har været domineret af de gamle amtshistoriske samfund. Alle de mange nye, små lokalhistoriske foreninger har ikke følt, at SLF beskæftigede sig med emner, som det kunne betale sig for dem at bidrage til. En løsning

på dette problem vil være en decentralisering af det lokalhistoriske apparat, og her tænker jeg på sammenslutninger amtsvis i stil med arkivernes amtssammenslutninger. Hvorfor ikke udnytte, at der indenfor lokalhistorien allerede findes de amtshistoriske samfund? Disse skal have en lidt anden struktur, så hver enkelt lokalhistorisk forening i amtet er medlem af amtssamfundet og samtidig automatisk bliver medlem af SLF. Der vil være et langt større incitament for den lille forening til at være med i amtssammenslutningen end blot i SLF, dels fordi det er mere lokalt, og dels fordi man vil kunne se nogle åbenlyse fordele ved at være med. Ude i regionerne har man nemlig mere føling med den lokale aktivitet. Amtssammenslutningen vil i forbindelse med en foreningsoprettelse kunne træde hjælpende til fra starten, f.eks. med udfærdigelse af vedtægter, og hvordan man rent praktisk kommer i gang. Der vil kunne ydes konsulentbistand, og der vil kunne afholdes små kurser, f.eks. i gotisk skrift. Endvidere vil der på kvartårlige møder være mulighed for at høre om de andre foreningers arbejde og problemer. Som det formelle bindeled kan de amtshistoriske årbøger bringe meddelelser fra de enkelte foreningers virksomhed i det forløbne år.

Regionaliseringen vil indebære en række fordele. For det første opnås en langt større aktivitet, både til glæde for SLF, som vil få mange flere medlemmer, men så sandelig mest til glæde for hver enkelt forening. De vil få hjælp til mange problemer, de står tvøvende overfor, og de vil blive lettet i nogle arbejdsmetoder, som måske var temmelig upraktiske. Den større aktivitet og kursusvirksomhed kan måske også være med til at nedbryde noget af skellet mellem fagmænd og amatører, idet man hur-

tigt vil finde ud af, at man kan lære meget af hinanden. Det store antal uddannede historikere, det givetvis vil tage og allerede tager del i den lokalhistoriske aktivitet, vil kunne lære nogle metoder fra sig og inspirere til at tage ubehandlede emner op, mens amatørerne omvendt vil kunne bidrage med detaljer og nuancer takket være sit lokalkendskab. For det tredje må man ikke være blind overfor, at en amtsammenlutning vil udgøre en slagkraftig organisation, som der fra offentlig side vil blive lyttet til i f.eks. frednings- og lokalplanssager.

Men hvorledes nu med SLF's placering i denne struktur? SLF skal være det samlende og koordinerende midtpunkt for alle amtsammenslutninger samt de enkelte foreninger. Foruden at være det naturlige fælles samlingssted for landets samlede lokalhistoriske aktivitet, skal SLF også være indpisker eller inspirator. Dette sidste kan ske ved en mere udbredt kursusvirksomhed.

Kursusvirksomhed

I øjeblikket afholder SLF et enkelt week-endkursus om året. Men kursusudbudet bør gøres bredere og udbygges en del. Ville det f.eks. ikke være en god idé, om SLF gik ind i et samarbejde med en højskole og i sommersæsonen arrangerede forskellige kursusuger? Der er nok af emner at tage fat på. Kursus for begyndere i lokalhistorisk arbejde - kursus om at finde kilder til en sognebog - kursus i at arrangere lokalhistoriske studiekredse osv. I den forbindelse bør SLF også gå ind i arbejdet med medierne og her tænkes specielt på de mange nye lokal- eller nærradioer. Det vil være oplagt at afholde kurser, hvor folk dels sættes ind i at bruge radiomediet og dels give konkrete forslag til, hvordan de kan realisere udsendelser med lokalhistorisk indhold. Som et sidste, men meget væsentligt punkt i en fremtidig SLF-kursusvirksomhed bør nævnes de nordiske lokalhistoriske seminarer. På disse sessioner holdes en lang række spændende og vægtige indlæg om ofte forsømte emner i den traditionelle lokalhistoriske forskning. Godt nok udgives der seminarrapporter, men dels bliver de ikke meget læst, dels

kan nogle af indlæggene være lidt tunge for den forudsætningsløse. Det vil være et betydningsfuldt formidlingsarbejde for SLF at gå ind og servere emner og indlæg fra seminarerne i en lettilgængelig form på en række kurser.

Det må imidlertid erkendes, at som kurserne i øjeblikket kører, er det fortrinsvis eliten inden for den lokalhistoriske amatørforskning, der møder op. Det er også udmærket, man kan aldrig blive dygtig nok, men det må også være et mål at nå ud til steder, hvor der virkelig trænges til indblik i nye emner og metoder. Her vil en amtslig organisering igen kunne vise sin styrke. Man vil nemlig kunne gøre alle foreninger i området opmærksom på, at SLF afholder et kursus om f.eks. det industrielle gennembrud, og amtsforeningen kan specielt opfordre de folk til at tage af sted, som man ved, netop arbejder med dette emne.

Et udbygget Lokalhistorisk Institut

Der er bevidst skrevet Lokalhistorisk Institut, skønt der reelt kun er tale om en afdeling i øjeblikket. Hermed er understreget, at der virkelig må arbejdes på at få udbygget Knud Pranges afdeling til at institut med en selvstændig status. SLF og DHF må sammen arbejde om at få dette ført igennem. Men hvad skal et sådant institut lave? Knud Prange har selv engang udtalt, at det ideelle ville være ansættelse af en historiker mere, en kulturgeograf og en etnolog. Jeg kan kun fuldt tilslutte mig. En sådan sammensætning ville udgøre et kraftfelt ikke alene i dansk, men også i europæisk lokalsamfundsforskning. Desværre ved vi jo alle, at den bevillingsmæssige situation kun tillader mere jordnære visioner. Til disse mener jeg absolut må høre ansættelse af en historiker mere. Det vil nemlig muliggøre, at instituttets målsætning for alvor kan virkeliggøres, den målsætning der siger, at instituttet foruden forskning og undervisning af de studerende også skal være med til at inspirere det lokalhistoriske arbejde rundt om i landet. Det kan ske ved, at de funktioner, den lo-

kalhistoriske konsulent hidtil har varetaget, bliver lagt under instituttet. Herved vil man få en indtil nu uset kombination af fag- og amatørforskning. I øvrigt bør der i forbindelse med en sådan udvidelse overvejes en udflytning af instituttet til et mere centralt beliggende sted, f.eks. Odense eller Århus. Men det rejser imidlertid en række problemer med bl.a. overflytning af lektorater, som jeg ikke vil komme nærmere ind på her.

Opgaverne for et sådan institut er udmærket defineret i den nuværende målsætning. Med hensyn til forskningen vil det være af stor værdi, om et sådan institut også kan tage den såkaldte provinsforskning op. Emnet er en ret ny universitetsdisciplin, men vil være med til at give en større forståelse for, hvad der er baggrunden for og det typiske ved livet og bevidsthedsformerne i lokalmiljøerne.

En anden type forskning vil være et udbygget samarbejde med SLF. Man kunne tænke sig studerende indgå i et tættere samarbejde med mange lokalhistoriske foreninger. I kraft af, at amtssammenslutningerne og SLF vil have et nøje kendskab til aktiviteter og materiale i lokalforeningerne kan de studerende i høj grad hjælpes især

ved specialeskriveri. Omvendt kunne de studerende indgå som foredragsholdere og formidle nye emner og metoder.

SLF kan også selv eller i samarbejde med instituttet være igangsætter af forskning ude i foreningerne - emner er der nok af. Hvilke erhverv domerede de folkelige bevægelser i slutningen af det 19. årh. i bestemte områder? Hvem startede de lokale vælgerforeninger og hvornår? Hvorledes har magtforholdet været mellem by og opland i forskellige egne? Den lokale dagspresses udbredelse, betydning og personkreds. Hvad har industrialiseringen og afvandringen fra landbruget betydet i udvalgte områder? osv. Resultaterne af undersøgelserne publicerer SLF naturligvis.

Samlet mener jeg, at de tre nævnte ændringer - decentralisering, øget kursusvirksomhed og et udbygget lokalhistorisk institut - vil føre til både en stærkt udvidet lokalhistorisk aktivitet og gøre SLF og det tilknyttede institut til et kraftcentrum i dansk lokalhistorie. Et stærkt SLF er ikke et mål i sig selv, men vil være vejen til en styrkelse af både den faglige og amatør-mæssige lokalhistorie.

Flemming Just

Personalia

Dødsfald

H. K. Kristensen, der var en af de store inden for lokalhistorien i Danmark, døde den 24. juli 1981, et par måneder før han fyldte 86 år. Hans navn var først og fremmest knyttet til Historisk Samfund for Ribe amt, hvis sidste bind af årbogen også hæd- rer hans minde, og som på flere andre må- der har sørget for, at hans navn bliver hus- ket: Ikke mindst ved indstiftelsen (i 1978) af samfundets lokalhistoriske ærespris, men også ved bl.a. at vie årbogen 1975 til fest- skrift for H. K. Kristensen..

Udover tilknytningen til Historisk Sam-

fund for Ribe amt virkede H. K. Kristensen også inden for det lokalhistoriske virkeom- råder på anden vis, således bl.a. i Dansk Historisk Fællesforening og Jysk Selskab for Historie.

Først og fremmest vil han blive husket for sin omfattende lokalhistoriske produ- tion: bøger, artikler i mængder, hvoraf de sidste 4 findes i »Fra Ribe Amt«s sidst ud- komne bind. Et imponerende historisk for- fatterskab, der vil blive stående.

(I øvrigt henvises til omtalen i L.J. nr. 4, 1980 s. 10).

Rigsarkivaren fylder 60

Den 1. februar kunne den statslige arkivvæsens chef rigsarkivar Vagn Dybdahl fejre sin 60 års fødselsdag.

Dybdahl har gennem en lang årrække virket ved Erhvervsarkivet i Århus, som han var den drivende kraft bag oprettelsen af og ledede i årene 1948-1979. I 1979 afløste Vagn Dybdahl Johan Hvidtfeldt som rigsarkivar. Året efter blev han formand for Dansk historisk Fællesforening.

Vagn Dybdahl har en lang produktion bag sig - og forhåbentlig også foran sig - først og fremmest inden for økonomisk historie, men også i høj grad inden for lokalhistorien, hvor han flittigt har bidraget til debat om den lokale histories mål og midler.

Harald Jørgensen 75 år

Den 3. januar blev fhv. landsarkivar Harald Jørgensen 75 år. Harald Jørgensen har en lang arkivkarriere bag sig og var i sine sidste 15 år i det statslige arkivvæsen landsarkivar for Sjælland, indtil han gik af i 1977. Harald Jørgensen har dog også efter sin afgang deltaget i arkivorganisationsarbejde, som han i mange år har været aktiv i, og er først ved årsskiftet 1981/82 ophørt at være redaktør af Nordisk Arkivnyt. Mange vil huske ham som en aktiv deltager i årsmøderne, i de seneste år ofte som dirigent ved generalforsamlingerne.

Blandt Harald Jørgensens omfattende produktion kan tælles mange værker og artikler, som lokalhistorikeren kan have nytte af, ikke mindst hans arbejder om fattigvæsen og administrationshistoriske emner.

SLF's nye kasserer er indfødt sønderjyde og opvokset på Als. Han er 50 år gammel og udlært maskinbygger og har sit daglige virke som værkfører på fabrikken Danfoss, Nordborg.

H. P. Hansen har været medlem af Historisk Samfund for Als og Sundeved's bestyrelse siden 1964 og været medforfatter til flere af dette samfunds årbøger, bl.a. »Amtsbannerne på Als« (1975).

1979 var han medstifter af Lokalhistorisk arkivforening for Sønderborg, hvis næstformand han er. H. P. Hansen er også repræsenteret i bestyrelsen for LASS, Lokalhistoriske Arkiver og Samlinger i Sønderjylland.

Efterlysninger

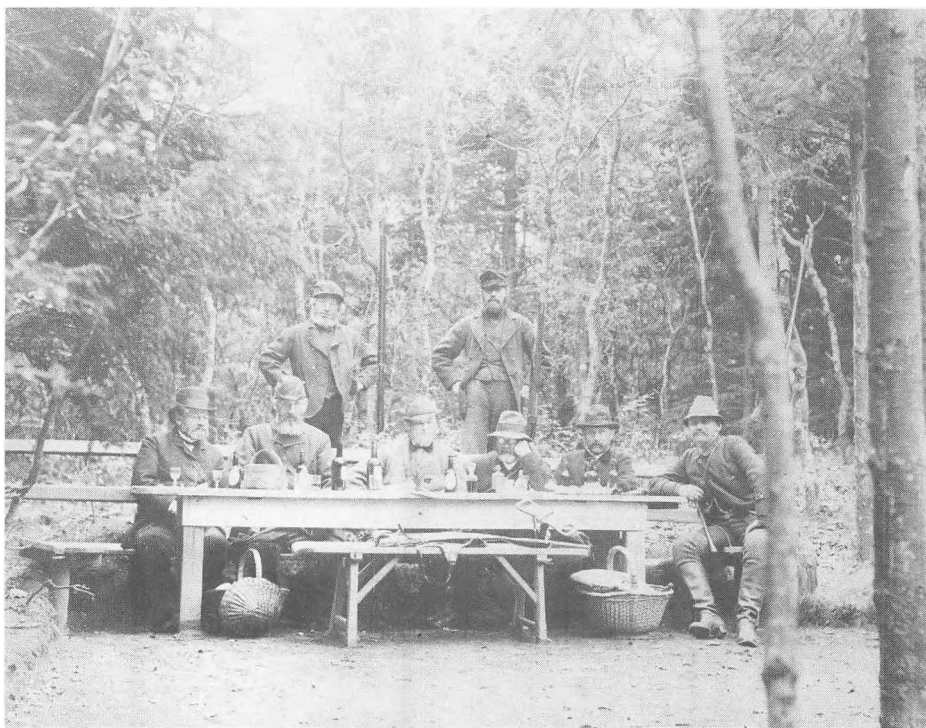
Jagtbilleder gennem 100 år

I 1984 kan Dansk Jagtforening fejre 100 års jubilæum. Jubilæumsåret vil blive markeret på forskellig vis, og et jubilæumsudvalg er allerede nu påbegyndt at tilrettelægge visse aktiviteter i jubilæumsåret. Bl.a. påtænker foreningen at udsende et jubilæumsskrift om de 100 års jagt i Danmark.

I den anledning har Dansk Jagtforening bedt sin historiske medarbejder, lederen af Lokalhistorisk Arkiv for Viborg kommune, Kaptajn A. Vejen Andersen, om at påbegynde et opsøgende arbejde for at finde jagthistoriske fotografier fra de 100 år.

Dansk Jagtforening anmoder derfor lokalhistoriske arkiver over hele landet, om at være behjælpelige ved at opgive, hvad man ligger inde med af jagtbilleder - såvel foreningsbilleder som private - og sætte sig i forbindelse med Vejen Andersen telefonisk eller skriftligt. Arkivets telefon er 06-62 44 88 lokal 31, der svarer alle hverdage mellem kl. 9 og 12. Privattelefon 06-62 53 60 er bedst om aftenen. Adressen er Lokalhistorisk Arkiv, Vesterbrogade 15, 8800 Viborg.

I håb om at arkiverne vil være foreningen behjælpelig til et godt resultat, siger Dansk Jagtforening på forhånd tak.

Jagtfrokost i Margrethelund. Tilh. Lokalhistorisk arkiv for Viborg kommune.

Huskekalender

»Fotografier i og fra Danmark« kommer i efteråret 1982 i en ny, revideret udgave, ført op til 1920. I den anledning beder man om rettelser og tilføjelser, der ikke tidligere er meddelt, samt især om oplysninger angående negativarkiver og kundeprotokoller, i offentlig eller privat eje, fra de pågældende fotografer.

Oplysningerne bedes sendt til: Bjørn Ochsner, Det kongelige Bibliotek, Christians Brygge 8, 1219 København K eller telefonisk til (01) 15 01 11, lokal 210.

2.-4. april. SLA-specialkursus om lokalhistorie i undervisningen. Hindsgavl.

23.-25. april. SLF-kursus om landsbyen på refugiet Fuglsang.

15. maj. SLA-Amtskredsrepræsentantmøde. Hindsgavl.

27.-29. august. *Årsmøderne*. Askov Højskole. Program tilgår fra DHF.

Sammenslutningen af lokalhistoriske arkiver

Nye medlemmer:

Lundby Sognearkiv

Lundby Hovedgade 100, 4750 Lundby,

tlf. (03) 76 71 68 (397-02)

å: 1. og 3. ti. i md. 19-22

l: Karen Johansson, Ane Mariesvej 18,
4750 Lundby (ptl.)

o: Lundby sogn i Vordingborg kommune

s: 1981

Egnsminde-samlingen for Jerslev og omegn (805-02)

l: Lene Hansen, Præstelunden 15,
9740 Jerslev, tlf. (08) 83 15 24 (ptl.)

o: Jerslev og omegn

s: 1981

Rettelse til adresselisten:

Århus kommunebibliotekers lokalhistoriske samlings åbningstider er blevet ændret, så at de ikke længere følger bibliotekets, men er som følger: man., ons. 10-20 (maj-aug. 10-19), ti., to., fre. 10-16, lør. 10-14.

Lokalhistorisk arkiv for Idestrup sogn i Sydfalster kommune er ikke længere selvstændigt medlem af SLA, idet man sammen med Sydfalster kommunes egnsarkiv betaler ét kontingent til SLA.

Ændringer til SLA's adresseliste: Husk at meddele ændringer (adresseforandringer, ændrede åbningstider o.s.v.) til SLA's sekretariat, Lokalhistorisk arkiv for Aalborg kommune, Postboks 353, 9100 Ålborg. - Der er desværre ikke plads til i alle tilfælde at meddele ændringer i Lokalhistorisk Journal.

Arkivnyt

Nordisk Arkivnyt har pr. 1. jan. 1982 skiftet redaktør. Det er nu arkivar *Grethe Ilsøe*, der redigerer bladet. Efter de principper, der blev vedtaget i august 1981, vil bladets indhold for fremtiden blive bygget op omkring godt 20 forskellige arkivfaglige emner. Desuden påtænkes det at indføre en fast tidsskrifttjeneste med korte abstracts fra udenlandske tidsskrifter. Som lokalredaktør for det danske stof fungerer arkivar Dorrit Andersen, Rigsarkivet.

Nyt fra amtskredsene

Indsamlingen af foreningsarkiver i Frederiksborg og Roskilde amter samt Storkøbenhavn

I uge 11, 12 og 13 (fra 15. marts og 3 uger frem) indledes kampagnen for indsamling af foreningsarkiver for alvor gennem udstillinger, pressekampagne, møder m.v.

Gennem bevillinger fra de 3 amter på tilsammen 129.000 kr. til driftsudgifter i forbindelse med kampagnen er det økonomiske grundlag foreløbig sikret, og der er knyttet en række medarbejdere til projektet.

I næste nummer af Lokalhistorisk Journal kommer der en fyldigere beretning om kampagnens forløb.

Sammenslutningen af lokalhistoriske foreninger

SLF-kursus 1982

Det årlige SLF-kursus er henlagt til Lolland-Falster og finder sted i dagene 23., 24. og 25. april på refugiet FUGLSANG, 4891 - Toreby, Lolland. Kursus-emnet vil i år være *Landsbyen*, nogle historiske perspektiver, og Margretha Balle Petersen, som vil være kendt bl.a. fra Forsamlingshusundersøgelsen, vil forestå kursusundervisningen.

Vi har ment, at det sydøstlige Danmark har været noget forsømt, hvad kurser angår og håber, at mange forskningsinteresserede fra Storstrømsamtet vil deltage.

Der vil være plads til ca. 30 deltagere og prisen for fuldt ophold vil være ca. 600 kr., og så håber vi på tilskud fra Kulturministeriet - i lighed med tidligere år.

Styrelsen

Fornyelse er nødvendig

De historiske amtssamfunds første love har været udsat for ændringer - og der er vel næppe noget amtssamfund, der helt styres efter de første love fra 1906-10. Og dette er ikke så mærkeligt, når man tænker på de samfundsændringer, der satte ind navnlig efter den anden verdenskrig, hvor ord som *kommunikation* og *kulturformidling* blev retningsgivende ind i fremtiden.

I dette spil kan ingen holde sig tilbage, ej heller de historiske amtssamfund, og væksten i de over 150 andre lokalhistoriske foreninger - og man kunne tage de lokalhistoriske arkiver med - blev i sig selv tegnet på, at kommunikation og (historisk) kulturformidling ikke længere kunne tilfredsstilles under de gamle organisationer. Der kan være grund nok til at drøfte de gamle amtssamfunds fremtid og virksomhedsområder. - Der er stillet nærgående spørgsmål om deres berettigelse og hvem, der kan tænkes at overtage deres funktioner.

Der er een ting, der er sikker: Hvis man ikke dyrker sin egen have og kan finde på at plante et nyt træ, kommer naboen og gør det. Og det er da helt i orden, kan en form ikke overleve, dør den af sig selv. Det første tegn på degeneration er denne indstilling: Den slags kan man ikke tage sig af i et historisk samfund, for det er imod lovene. Hertil er kun et at sige: Alt i orden! Hvis du vil falde væk af dig selv, så følg de gamle love i tanke og handling! Hvis du vil leve, så lav lovene om - eller lad, som om de ikke eksisterer!

Man burde nok i amtssamfundene starte en ædel kappestrid: Hvem kommer først med nye, frugtbare idéer? Og den er for såvidt allerede i gang. Hør blot om et eksempel fra gl. Præstø amt. Historisk årbog fra Præstø amt, 1981, indeholder en artikel af Claus M. Smidt om landskabsmalernes Sydsjælland, ca. 1800-1875. Den hedder naturligvis Sjølunds fagre Sletter. Claus M. Smidts artikel er et godt stykke kunsthistorie. Man kunne også kalde det kulturhi-

storie, men det afgørende er, at den lokale læser vil se gengivet talrige gamle malerier fra hans egen egn og læse om malerne og deres baggrund, da billederne blev til. Det er en fortræffelig begyndelse, der her er gjort, og mange venter spændt på at se fortsættelsen. Emnet og dets gennemførelse peger frem mod flere nye veje. - Og måske er der ovenikøbet en kunstforening, er det ingen sag at skabe kontakt, og måske kan man i fællesskab finde ud af at opbygge en registrant med fotografier over egnens maleri, tegning og grafik. En registrant med billeder kan bruges til mange ting. Der kan blive fælles udgangspunkt for lysbilledforedrag og udflugter. Landskabet er nu engang rammen om såvel kirke som herregård.

Landskabets udvikling er ikke mindre »historisk« end bygningen - og det er ovenikøbet smukt at se på.

Men Præstø amtssamfundet er ikke den eneste forening, der betræder de kunsthistoriske stier. Den talstærke Hellebæk-Ålsgård Egnshistoriske Forening (over 700 medlemmer) har allerede 1974-75 udgivet »Laura Jacobsen, En stump Nordsøkyst. Malere, der har beskrevet Hellebæk-Ålsgård området«. Disse prægtige bøger, 2 bd. 188 sider, står bestemt ikke tilbage for Præstø-bogen. Bøgerne rummer et komplet(?) register over kunstværker, samt mange fortrinlige gengivelser, der blev til ved Hellebæk-Ålsgård mellem ca. 1830 og 1960, ialt over 1500 numre fordelt på ca. 270 malere. Dette professionelle, grundige arbejde er udtømmende og tjener såvel Hellebæk-Ålsgård foreningen som Laura Jacobsen til stor ære. Hvorfor taler man ikke om kunstnerkolonien i Hellebæk-Ålsgård siger Laura Jacobsen. Man synes herefter, at det kunne man med fuld ret gøre.

Man bemærker, at de to kunstbøger er trykt hos Jensen og Larsen i Helsingør, og de kan stadig købes hos foreningen.

Ole Warthoe-Hansen

»Langtidsledige har skrevet 800 sider Lokalhistorie«

Således hedder det i Jyllands-Posten, den 27. januar 1982.

Det er den lokalhistoriske Forening i Sejflod kommune i Østhimmerland, der står bag denne alarmerende meddelelse.

I Sejflod kommune boede den langtidsledige akademiker, cand.mag. i historie, Poul Erik Kristensen, der tidligere havde udgivet et par bøger om Sejflod og Kongerslev-Kondrup. - En dag fik formanden for beskæftigelsesudvalget, Bent Bundgård, besked om, at Poul Erik Kristensen kunne blive ansat på Ålborg Universitetscenter. Så kunne historikeren komme til at arbejde videre med lokalhistorien, - men det var kommunen selv, der skulle betale ham hans løn. »Det fandt man lidt akavet, og i stedet fik man nedsat en arbejdsgruppe på 4 mand med Poul Erik Kristensen som faglig leder«. Løn til arbejdsgruppen blev afholdt af kommunen, - med nogen senere refusion fra staten for øje.

I øvrigt bestod gruppen af to medlemmer af HK, Birte Pedersen og Inge Jensen, samt tidligere højskoleforstander Knud Fogt. Dette arbejdshold gik i gang med at kulegrave det kommunale arkiv, - og man tog ud med båndoptager og interviewede ældre folk. I løber af ni måneder forelå der et overvældende skriftligt materiale, herunder 60 bånd med interviews af ældre folk. Det hele blev til 4 bind - 800 sider -kommunehistorie fra 1841 og indtil i dag. Udgivelsen er snart klar; og der er tale om et beskedent og billigt »hjemmetryk«, sikkert fremlægning af et kildemateriale

Gak hen og gør ligeså!

Midt i tidens samfunds-forvirring, hvor politikerne tilsyneladende er usikre over for langtids-planlægning, er det godt at se, at der er en kommune, der kan selv. For der ligger mere end blot traditionel »arbejds-løsheds-afskaffelse« bag Sejflod-projektet.

Her er angivet en retning, der peger hen mod et fremtidssamfund med stort forskelligt forbrug af kulturgoder, herunder den folkelige historie, der drages frem og formuleres af folk selv.

OWH

Nyt fra Gørlev og Reersø

- og om de en-armede tyveknægte.

Ved sjette trækning - undskyld, uddeling af midler fra Gørlev kommunes Kulturfond tilfaldt der Lokalhistorisk Forening for Gørlev v/Jon Mortensen, Reersø, 1.500 kr. til hjælp til anskaffelse af folketællingslister eller udvidelse af Th. Gravlund-Bibliotek.

Kulturfondens midler kommer hovedsagelig fra afgiften på enarmede tyveknægte, og det var morsomt at høre om. For 14-16 år siden var der i Østjylland en vejmand og sognerådsmedlem, der foreslog, at man kunne bruge den slags automatafgifter til indretning af et lokalhistorisk arkiv.

Det var en god vittighed, der vakte megen munterhed - den gang. Nu er tanken blevet en god idé til efterfølgelse - endelig!

Op nu til noget helt andet, - en mere privat bemærkning: Jeg har i min varetægt fra gammel tid en ret god Thorkild Gravlund-samling, og har også lejlighedsvis søgt efter et passende seriøst sted til dens fremtidige anbringelse.

Kan noget sted være bedre end Reersø, hvor digteren Thorkild Gravlund boede og virkede? Ikke mindst når man ved, at Gørlev kommune har købt et gammelt menighedshus på Reersø, for der at indrette folkeligt forsamlingssted med blandt andet Gravlund-bibliotek.

OWH

Hjemstedet for et fremtidigt Gravlund-bibliotek, »Reersøhuset«, blev bygget ca. 1895. Huset tilhørte oprindeligt Indre Mission og blev siden overtaget af menighedsrådet. 1981 blev huset solgt til Gørlev kommune, der efter endt restaurering agter at indrette huset til samlingssted m/bibliotek for Reersøboerne. Det lidt uklare billede skyldes et »Polaroid« fra kommunens arkiv (Kommunal bevilling til nyt foto-udstyr til foreningen anbefales!)

Lyø sætter landsrekord

Ja, det tør nok antydes. - Lokalhistorisk Forening for Lyø har nu 185 medlemmer, og det er flere end sognets samlede indbyggertal. De 93 medlemmer bor udenøs.

Foreningen udgiver et årsskrift »Lyboen«, der bl.a. indeholder en »amatørbog« med sjove dialektord, f.eks. er »plotsnak« noget sludder og vrøvl og et »plohou« er et sludrehoved.

I 1959 døde Lyø-boen Niels »Østen« Hansen. »Han blev begravet under ritualer, der kan føres tilbage til middelalderen. I middelalderen lagde man afdøde i graven på en bære med hans sengeklæder lagt over. På et senere tidspunkt i historien kom så kisten til, men på Lyø har man bibeholdt traditionen med sengeklæderne. Efter helt specielle ritualer dækkedes kisten med et lærredstæppe«.

Museumsinspektør Ole Højrup (NEU) var til stede ved denne begravelse, og han filmede højtideligheden, der kaldes Danmarks sidste middelalder-begravelse. (Fyns Stiftstidende 16/11 81, 19/11 81, Fyns Amtsavis 21/11 81).

OWH

Et Øsamfund får sit eget ansigt, sine egne problemer - og sin egen historie.

- Her er Hans Pedersen (Bøgebjerg), t.h. og Josef Hansen i færd med at kælke mælkejuger over isen til Fyn. - Det var isvintren 1963.

Byhistorie

Der er i disse år flere store byhistorier undervejs, og der er i øjeblikket mange forskere i gang med at studere Kalundborgs fortid. En af forfatterne har imidlertid måttet melde forfald, og redaktionen har derefter henvendt sig hertil for at høre om vi kunne anbefale en ung kandidat til jobbet. Det var ikke svært at nævne en række gode navne, men allerede den første på listen slog til. Så nu må instituttet undvære sin gode medarbejder, Klaus Egeberg, i det halve år han skal skrive byhistorie.

Der har tidligere været afholdt undervisning med emner fra Præstøns historie. Som en udløber heraf har Poul Steen skrevet et speciale om Låntagningen i Præstø 1695-1801. Byens skøde- og panteprotokoller, justits- og skifteprotokoller og adskilligt mere er blevet gennemgået, og de relevante oplysninger er blevet edb-behandlet. Det har været en meget tidkrævende opgave, men resultatet er blevet en solid viden om hvem der lånte penge ud, hvem der var i bekneb for kontanter, lånernes størrelse og længde og mere til. Også denne examensopgave blev bedømt til 11. Det synes som om det kun er dygtige studerende, der kaster sig over lokalhistoriske emner!

Det forsvundne år

Hvis nogle af Journalens læsere har fået Københavns Universitets Årbog 1980 i hånden, og hvis de har ledt efter Lokalhistorisk Instituts årsberetning - ja, så har de ledt forgæves. Det betyder dog ikke at afdelingen er blevet nedlagt, eller at der ikke har været noget at berette om. Beretningen er faktisk afleveret i god tid, men den må være forsvundet inden den er nået frem til bogtrykkeren. Forhåbentlig kommer den med i den næste årbog sammen med beretningen for 1981. Indtil da må man trøste sig med omtalen i Fortid og Nutid bd. 29, hefte 2, side 365 f.

Foredrag om mangt og meget

Det er altid morsomt at få opfordringer til at holde foredrag, og foreningerne synes at være interesseret i en bred og broget emnekreds. Historisk Forening for Herlev-Hjortspring har således bedt om at få fortalt om arbejdet i Lokalhistorisk Institut, og LOF i Viborg ville gerne have en redegørelse for de heraldiske fund fra den seneste udgravning ved Viborg Domkirke. Der har også været holdt et foredrag om de sidste 25 årgange af Historiske Meddelelser om København for en mindre kreds af kolleger, og endelig har Danmarks Biblioteksskole henvendt sig to gange. I begge tilfælde drejede det sig om et efteruddannelseskursus for bibliotekarer, og emnet var: Studiet af dansk lokalhistorie siden ca. 1960.

Den sidste henvendelse er nok udtryk for at interessen for lokalhistoriens egen historie er i væxt. Den samme interesse ligger også bag en afløsningsopgave (dvs. en examensopgave på ca. 20 sider) som netop er blevet bedømt ved instituttet. Titlen var: Lokalhistorien i Danmark i det 20. århundrede - udvikling og problemfelter. Den studerende, Ove Dahl, fik fuldt fortjent 11 for opgaven. Det er den næsthøjeste karakter på skalaen. Ikke sært at han nu agter at skrive speciale om et tilsvarende emne.

De nye bøger (fortsat fra side 15)

Gorm Benzons:

GAMLE DANSKE VINDUER

Det benzonske forlag 1981. 128 s., ill. Pris: 110 kr.

Det er en spændende idé at skrive om gamle vinduer, som gennem tiderne har afspejlet moder, samfundsforhold og teknisk udvikling. Benzons nye bog om vinduer er opbygget som hans andre bøger om døre, lofter og ovne. Forf. begynder ved de ældste tider - i dette tilfælde lyren, glughullet og skydeskåret - og når frem til

det vi i dag forstår ved vinduer. Bogen kommer hele den bygningskulturelle udvikling igennem og undervejs fortælles om glas, glasteknik, glasmaleri, glasmosaikker og blyindfattede vinduer. Teksten er ledsaget af tegninger og fotos (fx. af hjørnebeslag og vinduesposter).

Kulturhistorikeren Benzon behandler et stort emne, som der ikke findes meget samlet om på dansk, hvorfor bogen anbefales. Sproget er skrevet i en let flydende stil. Gode ill. med en del farveoptagelser.

Hjejil Resen Steenstrup

Elisabeth Malling:

TIRBIRKE SOGN. BIBLIOGRAFI 1900-1970

Udg. af Arkivforeningen Helsingør 1981. 131 s. I artiklen om arkivernes publikationer i Lokalhistorisk Journal nr. 4, 1981, omtales under de forskellige former for hjælpemidler ikke bibliografier, der normalt er en biblioteksopgave - og den foreliggende bibliografi var ikke udkommet, da artiklen blev skrevet. Men nu har Helsingørskivet udsendt en bibliografi, ikke over hele arkivets dækningsområde, men over Tibirke sogn, det kendte og yndede sommerferieområde, rummende Tisvilde Hegn, Helene kilde og andre mindeværdige steder og derfor ofte emne for forfatternes pen, hvad enten de var folkemindesamlere eller naturelskere. Bogen omfatter 681 titler og indeholder person- samt emne- og stedordsregister. Bibliotekar Elisabeth Malling har udarbejdet bibliografien som hovedopgave på biblioteksskolen.

BOGEN OM HILLERØD

Red. Jørgen Andersen. Hillerød, forlaget Mentor 1981. 327 s., ill. Pris: 460 kr.

Hillerød er knyttet sammen med Frederiksborg slot, som har været skiftende kongers residens. Byens trivsel var afhængig af slottets betydning og det illustreres af det enestående slotsanlæg. Forlæggeren og redaktøren Jørgen Andersen, der selv i mange år har boet i byen, har fået en række førende fagfolk, med tilknytning til Hillerød, til at skrive om forskellige sider af byens udvikling. I modsætning til andre fremstillinger om Hillerød, der mere er af historisk art, lægger foreliggende bog vægt på at fortælle om den udvikling, der er sket siden 1950.

Bogen om Hillerød supplerer og afløser i nogen grad »Hillerød by« (1925) og »Hillerødbogen« (1948). Flere års forarbejde danner grundlaget for det nye værk, som vil blive et standardværk af lokalhistorisk værdi. Udstyret med en del fine farveoptagelser.

Hjejil Resen Steenstrup

STEGE INDEN FOR VOLDENE

Red.: Sys Hartmann. Udg. af Miljøministeriet, Fredningsstyrelsen og Møn kommune. 1981. 228 s., ill.

Der er i løbet af 1970'erne blevet udarbejdet en række byregistranter over fredede huse i adskillige provinsbyer og disse publikationer har og vil være nyttige i forbindelse med lokalplaner.

Bogen indeholder først en ret udførlig og god oversigt over Steges historie, som går tilbage til 1200-tallet (kirken er ligeledes fra denne periode) med kendte kort og litografier af byen som illustrationer. Derefter følger en bygningshistorisk oversigt, som fortæller både om bindingsværkshuse, grundmurede huse, tage, døre, vinduer og kviste således at læseren bliver fortrolig med de termer, som optræder i beskrivelserne.

Registranten, der udgør hoveddelen, er opdelt efter gader, og hver gade gennemgås med oplysninger om matrikelnr., byggeår og med karakteristik af huset (fx. bemærkning om uheldig ombygning). Sidst kildefortegnelse og ordliste samt register. Bogen er nydelig trykt og der er gode fotos. Anbefales.

Hjejil Resen Steenstrup

VORDINGBORG

Folketælling Vordingborg By 1855

Udgivet af Sparekassen SDS, Vordingborg i samarbejde med Møns museum. Afskrift og indledning ved Annette Tonn-Petersen.

For den, der arbejder med lokalhistorie, genealogi eller undervisning i disse ting, er folketællingerne en meget benyttet kilde. - Sparekassen SDS, Vordingborg har da også naturligt nok valgt at udgive »Folketælling Vordingborg By 1855« i anledning af sit 125 års jubilæum, idet tællingen giver et fortrinligt billede af byens befolkning på den tid, da Sparekassen begyndte sit virke i Vordingborg.

Til selve afskriften af folketællingen er føjet en værdifuld indledning, der orienterer brugeren om tællingens baggrund, struktur og anvendelsesmuligheder.

Der er med denne publikation givet den interesserede et godt arbejdsredskab, blot kunne man ønske, at der til folketællingen var udarbejdet et alfabetisk navneregister, som ville have forenklet en søgeproces meget. - Men med denne folketællings udgivelse er det gjort lettere at få indblik i et ældre dansk bymiljø.

Inger Hartby

Bent Eliassen:

VOR BY - KOLDING KIRKER

Genoptrykte ældre postkort med tekst. Eget forlag.

Navnet Eliassen har en god klang i Kolding. Det skyldes redaktør P. Eliassens solide byhistoriske

forfatterskab ca. 1910-20. Denne postkortbogs forfatter, der ganske vist er meget interesseret i sit emne, når imidlertid langt fra op på et tilsvarende niveau, heller ikke vurderet inden for sin egen genre. Gengivelsen af billederne er generelt dårlig og teksten vrøvlet. I sig selv er kirker vel heller ikke noget specielt egnet postkortemne - et moderne foto viser gerne det samme, og betydeligt bedre. Trafik, gadebilleder og situationer er langt bedre egnet for sådanne postkortbøger, som der tilsyneladende er et ubegrænset marked for. Det er da også udmærket, at der er gået mode i lokalhistorie - meningen kan være tjent med, at der går inflation i den.

Jeppe Tønsberg

Knud Bidstrup:

KLUK, SA' E DET. SNAPSEHUMOR I 100 ÅR

De danske Spritfabrikker A/S, jubilæumsbog 1981. Kan ikke købes.

En indfødt sjællænder ville vel ha' sagt: Singot, Jeppe. Men nu er Knud Bidstrup altså Vendeibo, og det kan vel også være lige et?

Fra det folkelige vid og utallige vittighedstegninger og den slags har vi alle haft berøring med den humor, der udspring af snapsen, »den blå aquavit, der vinked os tit fra tumlingens blinkende rand«. Nu har Knud Bidstrup, I ved: Han plukker fløjsgræs og hjertesporer. Men denne gang var det ikke sprogløst, han samlede. Denne gang var det al den humor, der samlede sig omkring den gammelkære brændevin, der blev samlet ind.

De Danske Spritfabrikker A/S har i anledning af jubilæet i 1981 udsendt Knud Bidstrups lystige bog. Et omfattende forsknings- og indsamlingsarbejde ligger til grund for den mageløse bog til brændevinens og spritfabrikkernes pris.

Bogen kan ikke købes i boghandelen, men den kan lånes på biblioteket, - og det ville være en skam, om ikke mange skulle have lejlighed til at nikke genkendende og more sig over den Storm-P figur, der sagde: Ka' du forstå, de ka' næne og sælle speritus?

OWH

HISTORISKE ÅRBØGER

Vendsyssel Årbog 1981 udkom lige før jul i det sædvanlige nydelige udstyr, med personregister, litteraturfortegnelse 1980 og institutionsberetninger. - Indholdet er vægtigt og afvekslende, både i emnevalg og i de enkelte bidrags omfang. Den mest omfattende artikel er Poul Anker Bechs behandling af sammenstødet mellem befolkningen og de forhadte blå gendarmere på Brønderslev Marked i 1886, endnu en af episoderne, der trækker modsætningerne i provisorietidens Danmark frem. Her bringes kun 1.

del af behandlingen af emnet - fortsættelse af beretningen om de »oprørske« vendelboer bringes i årgang 1982. *Vendsyssel Årbog* har prisværdigt nok i en årrække bragt præsentation af de enkelte forfattere, med billede; men desværre ikke længere med adresse.

Også i årbogen *fra Ribe Amt XXII-1 1981* præsenterer sine forfattere og bringer institutionsberetninger (dog kun fra arkiverne) samt litteraturfortegnelse 1980; men da det er første hæfte i bind 22 (man bibeholder stadig inddelingen i bind og hæfter), er der endnu ikke noget register. Årbogen har fået udseendet »peppet op« med farvet omslag. Der er hele 22 artikler spændende over tidsrummet fra det 17. årh. til i dag. Blandt de mere omfattende artikler skal nævnes Fl. Justs behandling af den første brugs i Ribe amt, brugsen i Varde fra 1868 og Lars Rasmussens beretning om bestræbelserne for at få oprettet en jernbane på strækningen Holsted-Vorbasse-Bindeballe. Og så er der fire småbidrag fra en af de store mænd i dansk lokalhistorie, H. K. Kristensen, der døde i sommeren 1981.

To julehefter

Folk og minder fra Nordsjælland, 36. årgang Jul på Mors, 1981

Beklageligvis er det ikke overkommeligt med en blot kortfattet omtale af alle de sognehistorier, lokalhistoriske tidsskrifter og julehefter, der udkommer i dette land. Men hermed en af de lejlighedsvisse undtagelser.

Uden at nævne forfatternavne indeholder det nordsjællandske hefte historien om det middelalderlige Søborg, en grundig redegørelse for et stykke Danmarkshistorie. Den historiske kvalitet fortsætter i beretningen om to nye, gamle malerier af Frederiksborg slot. Den kendte industrihistoriker og »topografiske« maler, O. J. Rawert, får sin karakteristik - og det er interessant at høre, at han faktisk slet ikke er kunstner, - hvorpå så denne hårfine skelnen beror. Heftet er værd at læse, også på grund af de øvrige artikler om Brændevinsbitter fra Helsingør, Hornbæk Plantage, Kongevejen til Fredensborg, Eremitagen i Esum sø osv. osv.

Det ypperlige billedmateriale (mange billeder i farve) anbragt i perfekt lay-out står så flot på det blanke papir, at man næsten får ondt i øjnene.

Den ypperlige østdanske kulturfrembringelse, sikkert med baggrund i rigelige økonomiske midler står i grel modsætning til det beskedne julehefte fra Nykøbing Mors.

Artiklerne her er ikke af ringere kvalitet. De mange billeder fra det byhistoriske arkiv er så gode, som man kan forvente dem, og de er ofte

fyldt med uoplyst, anonym historie. Den gengivne grafik står så klart og skarpt, som det er muligt. Det er en smagssag, om man foretrækker den nordsjællandske kanarieflugt eller den nordvestjyske hedelærke i dens egne tilforladelige enemærker. - Mors-heftet vil i fremtiden komme til at fungere som årbog for det ny-oprettede Morslands historiske Samfund.

OWH

(Flere årbøger omtales i næste nummer (red.)).

Nyt i noter

Nystartet forlag - lægger ud med 2 udgivelser

I begyndelsen af december 1981 udkommer 2 bøger på forlagsverdenens benjamin »erindringsværkstedet«.

Den første er Niels Holm: Dreng på Kalø, som er en skildring af forfatterens opvækst på en 30 tdr. land stor ø i Lillebælt mellem Haderslev og Åbenrå i perioden 1904 - ca. 20. Niels Holm beretter bl.a. om smugling af russiske krigsfanger fra det krigshærgede Sønderjylland til det frie Danmark.

Den anden er »Dagbogsmosaik I«, af den nu 83-årige Elena Aubeck fra Aalborg. Fru Aubeck har ført en omtumlet tilværelse: født i Spanien, opvokset i Tyskland, Schweiz og Sverige, men kom som voksen til Danmark hvor hun blev gift med professor Albert Aubeck. Et følgende bind er planlagt til udgivelse i foråret 1982.

Forlagets kapacitet er berammet til 4-6 udgivelser pr. år, så det vil være omsonst at oversvømme det med nye manuskripter, især da der allerede afventer flere end der kan overkommes i den nærmeste fremtid.

»erindringsværkstedet« kom i gang nærmest ved en tilfældighed da, Niels Holms manuskript forelå uden at andre så sig i stand til at udgive det.

Initiativtagerne er folkemindeforskeren Henrik Ingemann og lokalhistorikeren Børge Askholm. De beretter at forlaget er et forfatterforlag, forstået på den måde at forfatterne stiller en garantikapital til rådighed for på denne måde at være med til at bære den økonomiske risiko. Et eventuelt overskud fordeles ligeligt mellem forfatter, forlag og initiativtagere.

Det er meningen at alle udgifter skal holdes så lavt som muligt, til fordel for en lav udsalgspris (hvert bind koster kr. 40,- + porto). Salget foregår så vidt muligt direkte til interesserede, eksempelvis i et lokalområde eller til en bestemt personkreds.

Begge bøger kan rekvireres ved henvendelse til erindringsværkstedet, Tolstrupvej 39, 4174 Jystrup.

Den 20. november 1981 forsvarede cand.-mag. Ole Degn sin disputats »Rig og fattig i Ribe«. Det er sjældent, at et lokalhistorisk emne bliver genstand for en doktorafhandling; men for lokalhistorisk interesserede er det kun glædeligt, at det kan ske.

Bogen, der er udgivet af Jysk Selskab for Historie og koster 231,80 kr. er på ialt 862 sider. Den vil blive mere udførligt omtalt i det kommende nummer af journalen.

Olaf Aastrup. Forsøg på en bibliografi - er en 8 siders maskinskrevet fortegnelse over den produktion, viceskoleinspektør Olaf Aastrup, Vejle, har udgivet fra 1930'erne og til i dag. Fortegnelsen er udarbejdet af Fredy Jensen i 1981.

I Historisk Samfund for Ribe amt har man oprettet en »Lokalhistorisk byttecentral«, så at medlemmerne gennem samfundet kan bytte, købe eller sælge ældre årgange af årbogen »Fra Ribe amt«.

**SAMMENSLUTNINGEN AF
LOKALHISTORISKE ARKIVER**
Stiftet 22. oktober 1949

STYRELSE:

Formand:

Jan Horskjær,
Lokalhistorisk Samling, Biblioteket,
Hostrupsgade 41 A, 8600 Silkeborg.
Tlf. (06) 82 02 33, priv. (06) 86 70 06.

Næstformand og kursusleder:

Anders Friedrichsen, Granvænget
10, 3200 Helsingør. Tlf. (02) 29 48 78.
Priv. (02) 29 47 29.

Sekretær:

Henning Bender, Lokalh. Arkiv f.
Aalborg kommune, Peder Barkesgade 5
Postbox 353, 9100 Aalborg.
Tlf. (08) 12 85 77 og (08) 12 82 56,
priv. (08) 18 23 03.

Kasserer:

Gitte Strange Jørgensen, Slagelse
Centralbibliotek,
4200 Slagelse.
Tlf. (03) 52 12 45, priv. (03) 52 99 96.

Bent Ødegaard,
Syvhøjevej 19, 5260 Odense S.
Tlf. (09) 95 84 99.

Georg A. Gregersen, Greve lokalhist.
arkiv, Lillevangsvej 94,
2670 Greve Strand.
Telefon (02) 90 10 60.

Henry Ammitzbøll, Lokalhist. arkiv f.
Struer Kommune, Anlægsvej 7,
7600 Struer, telefon (07) 85 06 55.

Arkivforsyning:

c/o Museumstjenesten,
Sjørupvej 1, Lysgård,
8800 Viborg. Tlf. (06) 66 76 66.

**SAMMENSLUTNINGEN AF
LOKALHISTORISKE FORENINGER**
Stiftet 1967

STYRELSE:

Formand:

Overlærer Ole Warthoe-Hansen,
Blåregnevvej 17, 8900 Randers,
tlf. (06) 42 67 54.

Sekretær:

Afdelingsbibliotekar Ebbe Fels,
Gladsaxe Hovedbibliotek,
Søborg Hovedgade 220,
2860 Søborg, tlf. (01) 69 53 33.

Kasserer:

Værkfører Hans Peter Hansen,
Bjørnemosen 2, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 43 29 46. Postgiro 2 15 47 14.

Konsulent for kursusvirksomhed

Overarkivar, cand. mag. Finn H. Lau-
ridsen, Carit Etlarsvej 60, 8230
Åbyhøj, tlf. (06) 15 83 48.

Redaktør Verner Hansen, Ny Dag.
Museumsgade, 4930 Maribo,
tlf. (03) 88 34 98

SLF's lokalhistoriske konsulent:

Seminarielektor Verner Bruhn,
Tulipanvej 24, 6700 Esbjerg,
tlf. (05) 14 27 54.

Dansk historisk Fællesforening

Rigsarkivet, Rigsdagsgården 9,
1218 København K. Tlf. (01) 13 60 12.